

העולם

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Október 7-ére emlékeztünk

A tavaly október 7-i terrortámadás első évfordulóján a Dohány utcai zsinagógában rendeztek megemlékezést az áldozatok tiszteletére a Mazsihisz, Izrael nagykövetsége és a MERKAZ – Héber és Izraeli Kulturális Központ szervezésében. Beszédet mondott dr. Grósz Andor Mazsihisz-elnök, Tuzson Bence igazságügyi miniszter és Jákov Hadasz-Handelszman izraeli nagykövet.

A Dohány utcai zsinagóga előtt hosszú sorok várták, hogy beengedjék őket arra a megemlékezésre, amelyet a 2023. október hetedikén elkövetett, brutális és aljas terrortámadás áldozatainak tiszteletére rendeztek. Megjelent többek mellett Eran Berkovich, a Szochnut regionális vezetője, valamint Totha Péter Joel tábori főrabbi, aki az elesett katonákért mondott imát. Az emlékezőket elsőként dr. Grósz Andor Mazsihisz-elnök köszöntötte, akinek beszédét a beszámoló után közöljük.

Tuzson Bence igazságügyi miniszter megígérte: Magyarországon a kormány nem engedi Izrael-ellenes tüntetések megrendezését, mert kiemelten fontosnak tartja a zsidóság védelmét. A politikai érzékeny közösségnek nevezte a zsidóságot, s mint mondta: minden államnak kötelessége megvédeni ezeket az érzékeny közösségeket, és ezenfelül a magyar kormány zéró toleranciát hirdetett az antiszemitizmus ellen, s minden nemzetközi fórumon kiáll Izraelért. Hozzáfűzte:

– Ez nincs így Európa több országában, ezért a magyar kormány missziója, hogy a zéró tolerancia hírére mindenhol eljuttassa, s erre sort kerítünk most, az Európai Unió soros elnöksége alatt is.

Az igazságügyi miniszter után Jákov Hadasz-Handelszman, a zsidó állam magyarországi nagykövete szólt a zsinagógában összegyűlt sok-sok száz emberhez. Mint mondta: most nemcsak október 7-e áldozatait gyászoljuk, de együtt tisztelgünk a Hamász és a Hezbollah terrorszervezetek elleni harcban életüket vesztett civilek és katonák előtt is, akiknek az emléket sohasem felejthetjük el, és akiknek az emléke erőt ad a folyamatos küzdelemhez. A küzdelmet pedig folytatni kell, hiszen a mai napig 101 tús van a terroristák fogságában embertelen körülmények között.

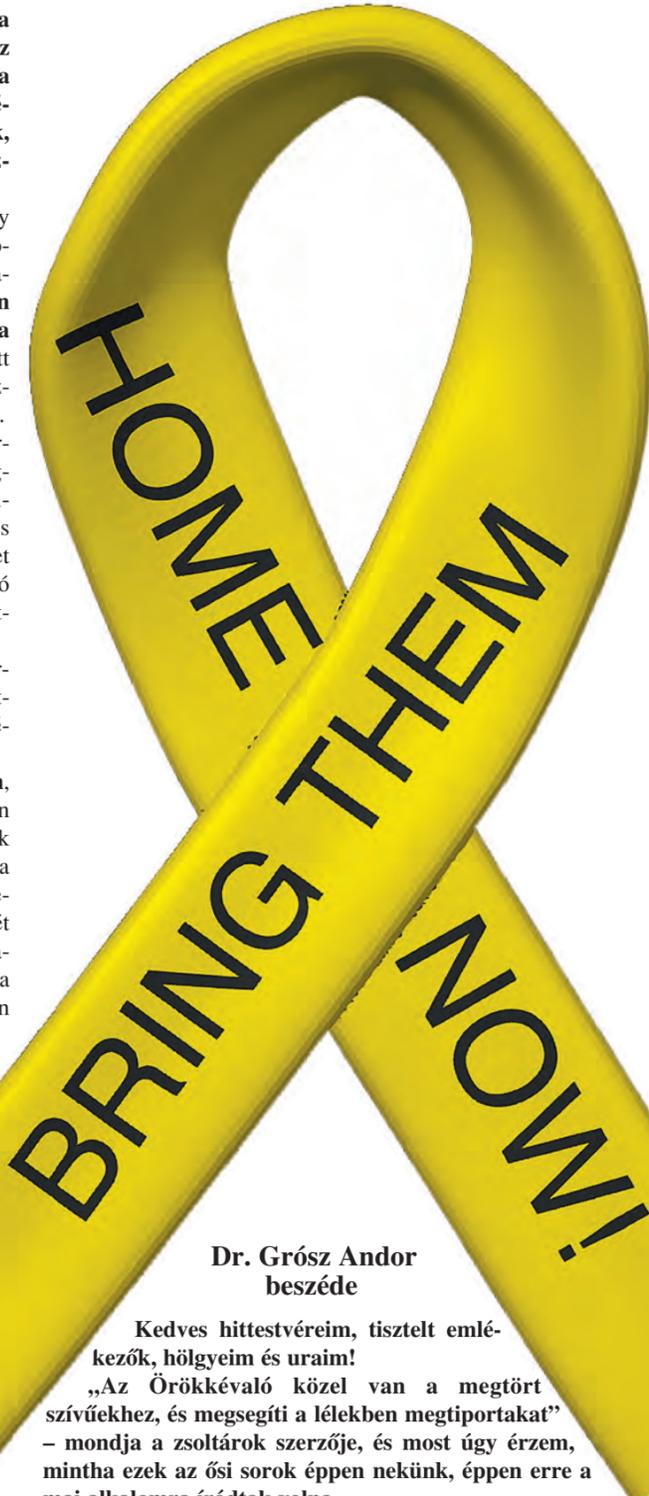
– Az elvesztett életetek nem számok vagy statisztikák, hanem apák, anyák, csecsemők, gyermekek, barátok, szomszédok – mondotta.

A nagykövet kiemelte: a világban most tapasztalható szélsőséges antiszemitizmus kirobbanása és Izrael bántalmazása ellentmond a tisztességes morálnak.

„Fel kell ismernünk az ellenség valódi arcát, el kell utasítanunk azokat a magyarázatokat, amelyek Izrael védelmi intézkedéseit támadják” – hangsúlyozta Jákov Hadasz-Handelszman, aki a Mazsihisz elnöke-hoz hasonlóan méltatta a magyar kormány kiállítását Izrael és a magyar zsidóság mellett.

A rendezvényen felvételről láthattuk az október 7-i támadás egyik túlélőjének, Almog Holotnak az üzenetét. Az asszony azon a napon a megtámadott Nirime kibucban 12 órát töltött a menedékhelyen. Mint mondta, sokan szeretnének visszamenni a kibucba, de ő maga nem, mert már nem érzi biztonságban magát. Almog Holot megemlégette, hogy ő baloldaliként azt gondolja: a mostani harc nem az arabok és az izraeliek, hanem a sötétség és a fény között folyik, s mindenkit arra kérte, hogy ebben a küzdelemben álljon a jó és Izrael mellé. Egyúttal bírálta a nemzetközi női szervezeteket, amelyek nem hallatják a hangjukat Izrael és az áldozatok érdekében, holott éppen a terroristák felvételei igazolják a nők ellen elkövetett brutalitásokat.

A megemlékezésen közreműködött a Hamsa zenekar, továbbá Zucker Immanuel főkantor, a kádist pedig dr. Frölich Róbert országos főrabbi mondta el. A rendezvény végén az emlékezők gyertyát gyújtottak az áldozatok emlékére a zsinagóga előtt, miközben hangosan felolvasták október 7-e összes áldozatának nevét.

Dr. Grósz Andor beszéde

Kedves hittestvéreim, tisztelt emlékezők, hölgyeim és uraim!

„Az Örökkévaló közel van a megtört szívűekhez, és megsegíti a lélekben megtiportakat” – mondja a zoltárok szerzője, és most úgy érzem, mintha ezek az ősi sorok éppen nekünk, éppen erre a mai alkalomra íródtak volna.

Hiszen megtört szívvel, lélekben megtiporva gyűltünk ma össze, hogy emlékezzünk ártatlan testvéreinkre, akiknek az életét idő előtt kioltotta a terror. Akiknek álmait, reményeit és jövőjét brutálisan elvették a terrorista gyilkosok azon a tragikus szombati napon.

A zsidó hagyomány, a Tanach bölcsessége ősidők óta utat mutat és erőt ad nekünk a megpróbáltatások idején, a mi fájdalmunk azonban mégis mérhetetlen. Habár tudván tudjuk, hogy az Örökkévaló velünk van a fájdalomban, mégis szívtepő visszagondolni arra a feketénél is feketébb napra, amikor az Izraelt ért támadás bekövetkezett. Testvéreink életét esztelen erőszak oltotta ki, mielőtt beteljesíthették volna álmait, kibontakoztathatták volna tehetségüket, felnélhették volna gyermekeiket vagy láthaták volna felcseperedni unokáikat.

Miért, miért történhetett meg mindez?

Ez a kérdés tolu minden emberben, én azonban most arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a történetekkel kapcsolatban ne csak a MIÉRT-eket keressük. Hiszen MIÉRT-re adott magyarázat – legyen bármilyen kielégítő is – önmagában nem jelent vigaszt.

Jákov Hadasz-Handelszman, Tuzson Bence és dr. Grósz Andor

A magyarázatok keresése helyett én azt javaslom: a halálra válaszoljunk élettel, és teljesítsük be mindazt, ami nekik, október hetedike halottainak nem adatott meg.

Ha a gyilkosok elraborták tőlük az álmaikat, a reményeiket és a jövőjüket, akkor nekünk erre egyetlen válaszunk lehet: helyettük is álljunk helyt együttes erővel!

Mutassuk meg együtt a saját egyéni életünkben és a közös zsidó világunkban, hogy összefogva, vállt a vállnak vetve meg tudjuk valósítani mindazt, ami nekik, a meggyilkoltaknak nem adatott meg. Egy szív, egy nép vagyunk. Valósítsuk meg hát az ő álmaikat, ha ők már nem tehetik meg. Megkettőzött erővel gazdagítsuk tetteinkkel az emberi világot, mutassuk meg a gyilkosoknak és az egész világnak, hogy az emberi gonoszság soha nem írhatja felül az isteni akaratot.

És hívjuk ehhez segítségül Jeremiás prófétát, aki e szavakkal biztatja népünket: „Így szól az Örökkévaló: én tudom, hogy milyen terveim vannak veletek: a békesség terve, és nem a romlásé, hogy reményteljes jövőt adjak nektek.”

Kedves barátaim, ha a Világ Királyának az a terve, hogy reményteljes jövőt adjon a vele szövetségre lépett népnek, akkor bizony nem hátrálhatunk meg a kihívások előtt. Legyen erőnk folytatni, amit a megölt fiatal életetek elkezdtek! Töltsük meg jelenünk napjait az ő gazdag reményeikkel egy olyan zsidó jövő érdekében, ahol ők, a meggyilkoltak is édes otthonra találhatnak!

És minden fájdalmunk ellenére legyen erőnk magasztalni az Örökkévaló teremtett világát! Ez a legkevesebb, amit megtehetünk halottainkért.

Kedves barátaim!

Ha most körbenézek ebben a zsinagógában, akkor sok-sok közeli és még közelebb ismerőst látok. Köszönöm nektek, hogy eljöttetek. Köszönöm, hogy együtt vagyunk, hiszen csak a közösség ereje segít minket talpra állni. Együtt sírunk, együtt emlékezünk, együtt keressük a reményt. A zsidó közösség évezredek óta összetart a megpróbáltatások idején, és ez az összetartás ma is erőt ad nekünk.

Gondoljunk arra, hogy Izrael győzelmes seregei bosszút álltak a gyilkosokon, és ezekben a napokban, órákban és percekben is harcolnak értünk, a zsidó államért, az egyetemes zsidóságért.

Így hát engedjék meg, hogy beszédemet azokkal a sorokkal zárjam, amelyeket a Teremtőhöz fohászok: rendszeresen elmondunk imáinkban:

Kérjük az Örökkévalót, hogy áldja meg Izrael Államát, megváltásunk első lépését, oltalmazza kegyelme szárnyai alatt, és terítse ki fölötte békéje sátrát! Erősítse meg szent földünk védelmezőinek kezét, mentse meg őket! Istenünk, dicsítsd fel őket a győzelem koronájával!

Köszönöm, hogy meghallgattak!

A hosszúnappal közeledtével kívánom, hogy legyetek mind beírva az élet könyvébe.

Ám Jisráél cháj!

Az Európai Unió antiszemitizmus elleni munkacsoportja Budapesten

A Mazsihisz adott otthont az Európai Bizottság antiszemitizmus elleni küzdelemért és a zsidó élet támogatásáért felelős munkacsoportja soros ülésének.

A Rumbach-zsinagógában megrendezett eseményen a bizottság koordinátora, Katharina von Schnurbein mellett számos külföldi felszólaló is szerepelt, magyar részről pedig házigazdaként prof. dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke és Szalay-Bobrovniczky Vince, a Miniszterelnökség civil és társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára vett részt. Bóka János európai ügyekért felelős miniszter videóüzenetben köszöntötte a résztvevőket.

Prof. dr. Grósz Andor köszöntőbeszédében – felidézve a magyarországi zsidóság kimagasló szellemi, művészi teljesítményeit – kitért a közös felelősség kérdésére is. A felerősödő antiszemitizmus és Izrael-ellenes megnyilvánulások közepette az Európai Unióban bőven van tennivalója ebben a körben, és szerinte a munkabizottság szerepe ezért is kiemelten fontos. Hozzátette: „Úgy vélem, nem túlzok, amikor állítom, hogy egész civilizációnk fejlődése a tét. Az Önök erőfeszítésén is múlik, hogy sikerül-e rávenni a társadalmakat, kötelezzék el magukat az antiszemitizmustól mentes jövő mellett az EU-ban és azon kívül is. Hiszen, mint ahogyan azt Jonathan Sachs rabbi is megfogalmazta, a zsidókkal kezdődő gyű-

lölet soha nem ér véget a zsidókkal” – mondta a Mazsihisz elnöke.

A két nap alatt négy szekcióülésen foglalkoztak az európai zsidósággal kapcsolatos kérdésekkel. Elsőként Katharina von Schnurbein foglalta össze a jelenlegi helyzetet. Elhangzott, hogy míg a soá után rengeteg olyan intézkedés történt az európai államokban, amelyek a zsidók életkörülményeit és főként biztonságát javították, addig az október 7-i, izraeli civilek ellen elkövetett terrortámadás és az ezt követő háború drámaian rontott a helyzeten. Ennek a budapesti ülésnek a többi között az volt a célja, hogy elemezze, miként változott az antiszemitizmus, és milyen stratégiát képviseljen az EU ebben a megváltozott helyzetben.

Jelzésértékű, hogy éppen Magyarországon tartották meg ezt az eseményt. Ezzel kapcsolatban prof. dr. Grósz Andor elmondta, hogy egy Brüsszelben tartott korábbi megbeszélésen maga vetette fel, hogy a Mazsihisz örömmel adna helyt Budapesten a soron következő ülésnek.

Október 7-e után elsőként az online felületeken nőtt meg robbanásszerűen az antiszemitizmus tartalmak mennyisége, a zsidók meggyilkolására és Izrael megsemmisítésére irányuló felhívások száma, sőt, magának a terrorizmusnak a dicsőítése is állandó téma lett. A második szekcióülésen ügyészek ismertették, miként lehet jogi úton szembeszállni mindezekkel, hiszen számos bűnvádi

eljárás indult már ilyen esetek kapcsán. Tehát kezd kialakulni egy sikeres gyakorlat, amivel a gyűlöletet felszító online tartalmak ellen fel lehet lépni. A harmadik szekcióban a zsidó élet támogatásáról volt szó. Az előadók ismertették azokat az intézkedéseket, amelyeket elsősorban az egyetemeknek és a civil társadalmi szervezeteknek ajánlanak, hogy visszaszorítsák az Izrael-ellenes propagandát és akciókat. Az előadók ismertették a zsidó élet támogatását segítő úgynevezett NOA (Networks Overcoming Antisemitism) programot, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy az EU tagállamai ennek segítségével is hatékonyan tudjanak fellépni a jelenségekkel szemben.

A negyedik szekcióban a magyarországi zsidóságról volt szó. Elsősorban a rendszerváltás utáni helyzetet elemezték a résztvevők, kitérve arra, hogy valóban reneszánszát éli a zsidó kultúra és a hitélet is. A Szántó T. Gábor író, a Szombat főszerkesztője, Ausztrics Andrea, a MAROM Zsidó Kultúra projektjének vezetője, valamint Kenesei Marcell, a Bálint Ház ügyvezető igazgatója részvételével megrendezett vitán többi között szó esett arról is, hogy a fiatalabb zsidók már egyáltalán nem a holokauszt emléke alapján keresik az identitásukat. Az emlékeztetnek is megvan a helye, de a zsidóság ma már nem az elszorított sorsok, hanem a jelen és a jövő kihívásai alapján tekint önmagára, keresi a helyét a világban.

A záróünnepséget a Páva utcai zsinagógában tartották. Erre Kardos Péter főrabbi a tőle megszokott, megrendítően szép beszéddel készült, amit az árvízi helyzet miatt itt, és nem a Duna-parton, a cipők mellett mondott el.

Katharina von Schnurbein: Fontos megismerni az áldozatok vallomását

Ami hiányzott a múltban, az az empátia kialakítása az áldozatok iránt. Gyakran jobban ismerjük a tettesek profiljait, mint az egyes áldozatok történeteit – fogalmazott honlapunknak Katharina von Schnurbein, az Európai Bizottság antiszemitizmus elleni küzdelemért és a zsidó élet támogatásáért felelős munkacsoportjának koordinátora.

Orbán Viktor: Magyarország nyugodt és biztonságos szigete a földgolyónak

Levélnél köszöntötte Orbán Viktor miniszterelnök prof. Dr. Grósz Andort, a Mazsihisz elnökét, a magyarországi zsidó közösség tagjait és a hazai zsidó szervezetek vezetőit az 5785. zsinagógai új esztendő alkalmából.

A miniszterelnök jó és édes esztendőt kívánt, s egyúttal hangsúlyozta, Magyarország büszke arra, hogy egy olyan nyugodt és biztonságos szigetet képezi a földgolyónak, ahol ez a kívánság a legnagyobb természetességgel kimondható.

Levélnél befejezéséül Orbán Viktor köszönetet mondott azért a jelentős szellemi, gazdasági és kulturális hozzájárulásért, amellyel a magyar zsidóság az elmúlt évben is gazdagította hazánkat.

Kardos Péter főrabbi beszéde a Páva utcában

Kedves Barátaim!

Köszöntőre kaptam felkérést, s ezt szeretném most teljesíteni elsősorban azok felé, akik azon bizottság tagjaiként vannak itt, amelyik az antiszemitizmus elleni harcot tűzte ki céljává.

Talán hallottatok róla, hogy szeptember 11-én csöcselék randalírozott a pesti zsidó negyedben – mégpedig rendőri felvezetéssel.

A látvány számotokra illusztráció lehetett volna nemes munkátokhoz. Nekünk, túlélőknek, sokkoló esemény volt.

Hölgyeim és Uraim!

Egy virtuális kirándulásra invitálom Önöket a Duna-parti Cipők emlékműhöz. Kérem figyelembe venni, hogy ez a beszéd ott hangzott volna el.

Mert a folyó néha kiönt, majd folytatja ott, ahol abbahagyta.

A Duna hallgat.

A Duna némán hömpölyög Pest és Buda között.

A Duna csendben hallgatja a tűzijátékok rakétáinak zaját, látja azok fényét, és visszatükrözi azt.

A folyó őrzi titkait.

Emlékezhetsz a régi időkre, amikor a zsidó újév első délutánján vallásunk követőinek száza imájuk után jelképesen vízbe szórták bűneiket.

Miféle bűneik voltak ahhoz képest, amit később látott a folyó?

Például az, amikor felrobbantották az emberekkel, villamosokkal, autókkal teli Margit hidat.

A Duna látta a sárga csillagokkal megjelölt embereket, akikkel levették cipőjüket, majd belélték őket a folyóba.

Egyet közülük úgy hívták, Richter Gedeon – ő volt a magyar gyógyszeripar megeremelője.

A Duna látta Salkaházi Sára szociális nővért, aki rendházukban zsidó embereket rejtegetett, amiért később Igaz Ember elismerésben részesült.

Amikor odaállították a partra, elővette a keresztet, és felmutatta gyilkosának.

Így látta a Duna együtt a sárga csillagot és a keresztet.

Nyolcvan esztendő telt el azóta.

A folyó titkaiból néha visszaad valamit.

Közel egy évtizede csontokat adott vissza.

Hosszas vizsgálódás után a tudósok megállapították, hogy AKKOR kerültek a folyóba.

Temetésükön a rabbi Ezékiel látomását idézte: Ember fia! Fel fognak-e éledni ezek a csontok? A próféta azt mondta, hogy igen!

Inak, húst és bőrt ígért, megalapozva a zsidó hitet a feltámadásban.

De AKKOR!

Nyolcvan évvel ezelőtt nem csak a Duna hallgatott. De Isten is.

De mi nem!

Mi – a szoltár szavaival – felemeltük szemeinket a hegyek fölé, és várunk az ígért segítséget.

Csak annyit kérdeztünk: ÉLI, ÉLI! LOMO ÁZÁVTONI!

Istenem, istenem! Miért hagytál el bennünket?

Akkor ezt kérdeztük.

Ma azt, hogy október 7-én miért gyilkolhattak meg egyetlen napon ennyi zsidó embert.

Ezzel együtt semmissé tetted mindazt, amit szüleink és nagyszüleink mondtak nekünk: Fiam! Ha bármi veszély fenyeget, ott van Izrael, az egyetlen hely a világon, ahol biztonságban van a zsidó ember.

Hogy miért erről szólok most a Cipőknel?

Mert néhány hónappal ezelőtt izraeli turisták cipőket helyeztek el ugyanezen a helyen. A Nova fesztiválon meggyilkolt fiatalok néhány pár cipőjét.

EMLÉKEZZÜNK!

Színezüst menóra a Fahidi családtól a zsidó múzeumban

Egy éve hunyt el Fahidi Éva holokauszt-túlélő, író, színésznő, akit 1944. május 14-én deportáltak az auschwitz-birkenai koncentrációs táborba. Negyvenkilenc családtagját gyilkolták meg a soában, ő azonban – Istennek hála – 97 évet élt.

Halálának egyéves évfordulóján felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár gyűjteményében található egy ezüsttárgy, amely a Fahidi család révén került az intézménybe. A képen látható ezüst gyertyatartót ugyanis Fahidi Éva nagybátyja, Fahidi Miklós végrendeletében a zsidó múzeumnak hagyományozta.

(Forrás: Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár)

A Belügyminisztérium válasza dr. Grósz Andornak

Az árvízhelyzetre való tekintettel Pintér Sándor belügyminiszter megbízásából dr. Bolcsik Zoltán, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára soron kívül fogadta prof. dr. Grósz Andort, a Mazsihisz elnökét.

A találkozóra azután került sor, hogy a Mazsihisz elnöke közvetlen megkeresésben és nyilvános nyilatkozatban is rendkívüli egyeztetést kért Pintér Sándor belügyminisztertől a Magyarország–Bosznia-Hercegovina Nemzetek Ligája-mérkőzés előtt rendőri kíséret mellett a zsidó negyedben lezajlott szurkolói felvonulás miatt.

Prof. dr. Grósz Andor a Mazsihisz elnökeként és a közösség nevében egyaránt aggodalmát fejezte ki az esemény kapcsán, különösen a magyarországi holokauszt 80. évfordulójának évében. Bolcsik Zoltán ígéretet tett arra, hogy a kormány tartja magát a zéró tolerancia elvéhez, és a Belügyminisztérium még fokozottabban figyel arra, hogy hasonló jelenség a jövőben ne fordulhasson elő. Az államtitkár egyértelműen kijelentette, hogy Magyarországon továbbra sem engedélyeznek Izrael-ellenes tüntetéseket.

A Mazsihisz elnöke emellett azzal a kéréssel fordult a Belügyminisztérium államtitkárához, hogy fokozzák a Mazsihisz intézményeinek védelmét. Megállapodtak abban, hogy a zsidó közösség biztonságának szavatolása érdekében továbbra is szorosan együttműködnek.

Egy felkavaró társasutazás

Gazdag Gyula 1984-es Társasutazás című filmje még annál is megrázóbb, mint amire számítani lehet. A Budapesti Klasszikus Film Maratonon most újra levetített alkotás kapcsán Borbás Gergő, a Bálint Ház kreatív igazgatója beszélgetett a rendezővel, Kardos Péter főrabbiával és Róna Ivánnal.

Egy különleges vetítésen vettünk részt a Budapesti Klasszikus Film Maraton keretében, ezt követően a Nemzeti Filmintézet (NFI), a JCC Budapest – Bálint Ház és a Budapesti Zsidó és Izraeli Filmfesztivál szervezett beszélgetést. Az Art+Cinema vetítette Gazdag Gyula Társasutazás című alkotását. Ezután a rendező, Kardos Péter főrabbi, a film egyik szereplője és Róna Iván, az IBUSZ korábbi vezetője beszélgettek Borbás Gergőnek, a Bálint Ház kreatív igazgatójának moderálásával, írja Rubin Eszter a *Kibicen*.

Az utóprogram a *Vissza az elmondhatatlanba* címet kapta, ami hűen tükrözi az egész est végtelenül nyomasztó és felkavaró hangulatát. Az 1984-es dokumentumfilm köznapieket, jórészt Auschwitz túlélőit, idős vidéki zsidókat követ a Cooptourist rendhagyó buszos túráján a negyven évvel korábban megjárt helyszíne.

Az indulásnál a társasutaknál megszokott fejtelenséget és kavarodást látjuk, olyan embereket, akik ritkán mozdulnak ki, nincs gyakorlatuk a külföldi utazásban, de végül mindenki megtalálja helyét a négy busz egyikén, bezáródnak az ajtók, és elindulnak Auschwitz-Birkenau felé. Újra.

Több ponton is elképesztően megérző a film, sokkal jobban, mint amire számítottunk.

A tábor bejáratánál a helyi idegenvezető egyszerre traumatizálja a film szereplőit, és közvetve a nézőt, aki szeretne ráordítani, hogy azonnal hagyja abba ezt az energikusan patogó, agresszív hangvételt a német nyelvű kommentárt. A magyar csapat kísérői, a Cooptourist idegenvezetői már az út elején elmondják a csoportnak, hogy ez alkalommal nem tartanak városnézést, nem kommentálják a helyszíneket, kizárólag kísérőként vesznek részt, ha valakinek szüksége lesz rájuk.

Itt udvariasan meg is próbálják leállítani a guide-ot azzal, hogy az utasok jól ismerik a helyet, de mindhiába. Ezen a ponton már egy jó öreg náci kezdünk látni a leállíthatatlan és lehengerlő helyi emberben – ugyanez tükröződik vissza a résztvevők elszörnyedt arcán –, aki korából adódóan akár lehetett is az, ahogy elkezdünk gondolkodni, vajon mivel tölthette a 40-es éveket, hogy az empátiát hírből sem ismeri. Végül több próbálkozás után sikerül megszabadulni tőle, innentől Kardos Péter rabbi – az IBUSZ korabeli lengyel tolmácsa – fordít, ahol szükséges.

A szenttelen, tárgyilagos hang,

Kardos Péter főrabbi a Társasutazás című filmben

Fotó: NFI

ahogy a film szereplői beszélnek a történelekről, eleinte hidegrázósan érthetetlen a néző számára, és a feszültség egyre csak nő, míg végül szinte fellelegzünk, amikor megérkeznek az út végére, a krematóriumhoz. A messziről cipelt, nehéz koszorúkat és a helyben tépkedett mezei virágokat itt végre letehetik, talán a múlt egy kicsiny darabjával együtt.

Sokan sírva fakadnak – mondhatnánk, azt is, hogy végre, hogy a néző mellkasáról is lekerüljön az addig ráneheződő súly.

Aztán egy idős asszony rosszul lép, elesik, és nem tud lábra állni. Mentőt hívnak hozzá, becsúsztatják a hordágyon az autóból, miközben eszeveszett kétségbeeséssel ismételteti utastársainak, hogy haza akarok menni veletek.

Gazdag Gyula a beszélgetésen elmondta, milyen etikai dilemmákkal küzdött a forgatás során – a balesetnél jelezte az operatőrnek, hogy állítsa le a kamerát, de Ragályi Elemér ennek ellenére szerencsére mégis felvette a jelenetet, így végül ez lett a film egyik csúcspontja.

A végén egy arcát nem vállaló utas hangját halljuk, aki tinédzser lányát vitte magával. Egyfajta tragikus azonosulási pontként kínálva fel neki Auschwitzot, mivel, mint mondta: nem tartjuk a zsidó vallást, de valami mégiscsak kell. A lány azonban pozitív identifikációs minta híján érthető okokból képtelen volt ezzel megbirkózni, és az édesanyja az út után még a korábbi is nagyobb ellenállásba ütközött gyermeke részéről, amit szomorúan és értetlenül vett tudomásul.

A filmet követő beszélgetés elején Borbás Gergő is rögtön arra kérdez rá, ami a legelemben megérintette: a túlélők tárgyilagosságára.

Gazdag Gyula nagyon sokat beszélgetett a felvételek előtt a résztvevőkkel, így a forgatáson már nem lepte meg ez a fajta szentelenség. Természetesen sokat gondolkodott, mi lehet az oka, végül arra jutott, hogy a film szereplőinek ez volt akkor az adott életük, nem volt más, amit megéljenek. Ha a lágerben voltak húszévesek, akkor ott kellett húszévesnek lenniük. Ahhoz pedig, hogy vissza tudjanak térni az életbe,

kénytelenek voltak valamifajta távollóságot tartani a történelektől.

Kardos Péter főrabbi újránézte a filmet, és úgy érezte, minden alkalommal egyre nagyobb hatással van rá. Különösen korunk eseményeinek fényében, mint a Covid-járvány és a karantén miatti korlátozások, valamint október 7. és az azóta világszerte óriási mértékben fellángoló antiszemitizmus. *Örülök, hogy ennek a nemzedéknek a tagjai ezt már nem élték meg – mondta.*

A film egyik szereplője, aki a háború előtt katonatisztként szolgált, negyven év után is kínzó önváddal teszi fel a kérdést önmagának és a társainak, ami senkit nem hagy nyugodni, és nemcsak a leszármazottakat, de a túlélőket sem: *Miért hagytuk, hogy ezt tegyék velünk? Miért mentünk önként a vágóhídra?*

Kardos a propagandagépezet profizmusában látja az okot: ha éveken keresztül azt hallottuk a rádióban, hogy bűnösök vagyunk, másodrendű állampolgárok, végül magunk is elhiszük, hogy haláltáborban a helyünk.

Mennyire volt különleges, hogy 1984-ben-ben túlélők látogatnak Auschwitzba? – fordult ezután Róna Ivánhoz a moderátor.

Az IBUSZ munkatársaként Lengyelországban dolgoztam akkoriban. Sokan érkeztek üzleti tárgyalásokra, és sok zsidó volt köztük – emlékezett vissza. *A krakkói programoknál álcázva beiktattuk kérésükre az Auschwitz-túrát is. Amikor ezeket a delegációkat kísértem az egykori láger helyszínére, soha nem tudtam arra gondolni, hogy utazási irodásként vagyok jelen.*

Úgy nőtem fel, hogy egész gyermekkoromban ezt hallgattam: nicht vergessen – nich vergebem! Soha nem felejteni, soha nem megbocsátani! Ezek az emberek pontosan ezt láttam – jelentette ki Róna Iván, aki ma a Mazsihisz turisztikai vezetője.

Kardos főrabbi hozzátette: *Rajtuk, túlélőkön egyre inkább eluralodik az a fajta mentális állapot, amikor a világon mindenről a szó jut eszünkbe. Soha nem tudunk már másra gondolni.*

Milyen volt a film fogadtatása 1984-ben? – szözl az utolsó kérdés a rendezőhöz.

Nem volt különösebb visszhangja – felelte Gazdag Gyula. Nem született olyan filmkritika, amely érdemben tárgyalta volna, miről szól a film, és milyen a művészi megalkotottsága.

Utána beidéztek az Egyházügyi Hivatalba, és utasítani akartak, hogy vágjam ki azokat az állításokat, amelyek szerint Magyarországon létezik antiszemitizmus. Persze nem tettem meg – mondta a rendező.

Voltak olyan hangok is, hogy miért kell már megint erről beszélni. Holott előtte húsz évig egyetlen film sem készült ebben a témában. Mindenesetre az biztos, hogy a film után a szakmában megváltozott a hangneme szemben.

Kései megemlékezés

80 A 2024. naptári év nyarán a magyarországi zsidóság deportálásának 80. évfordulójával kapcsolatos megemlékezések voltak az ország szinte minden nagyobb településén.

A deportálások Magyarországon általában 1944. május és június hónapban történtek. Sátorlajúhelyről négy vonatot indítottak a járásban összegyűjtött több mint 12 ezer zsidó honfitársunkkal, május 16-án, 22-én, 25-én és június 3-án.

Az elmúlt években a többségében az auschwitz-birkenai haláltáborban elpusztított zsidó testvéreinkről (alig több mint 500-an térhettek haza) június hónapban emlékeztünk meg.

Ez az esztendő kivételes volt. Egyrészt az „újheji” megemlékezés eseményeinek száma meghaladta a szokásosat, másrészt a korábbi fő szervező, a Zempléni Regionális Vállalkozási Alapítvány mellett a Mazsihisz (a helyi polgármesteri hivatallal együttműködve) is jelentős szerepet vállalt a rendezvények előkészítésében és lebonyolításában.

Összesen hat különböző eseményre került sor 2024. szeptember 18-án.

Az olvasóban joggal merülhet fel a kérdés, hogy a májusi-júniusi szomorú történelekről miért csak szeptemberben emlékeztünk meg. Akkor, amikor a települések nagy többségében már lezajlottak a hasonló programok.

Nyilván szerepet játszott ebben az a tény, hogy június elején volt az Európa Parlament, valamint a magyarországi helyhatóságok képviselőinek a megválasztása.

El kívántuk kerülni, hogy ezt a nemzeti egységet igénylő, nem csak a zsidóságra tartozó ügyet átpolitizálja a választásokkal kapcsolatos propaganda.

Ennél azonban lényegesebb megfontolás volt, hogy a nyári időszakban az általános és középiskolákban nyári szünet van, márpedig a szervezők mindenképpen szerették volna bevonni a diákokat ezekbe az eseményekbe.

Ami a résztvevőket illeti, sok fiatal, elsősorban középiskolások vettek részt mind a vidéki gettókról szóló kiállítás megnyitóján, mind a városi megemlékezésen és az azt követő zárandokmenetelésen. Ez utóbbi az egykori gettó központi térségét képviselő Kästenbaum népiszkola udvarából a ma a szlovákiai Novo Mesto területén lévő egykori kisállomásig tartott, ahonnan a végső megoldás felé indultak a vonatok.

A Mazsihisz honlapján Zucker-Kertész Lilla tollából kitűnő kronológiai összefoglalót olvashattunk az újheji eseménysorozatról. Azok kedvéért azonban, akik nem tájékozódnak az interneten, felsorolásszerűen álljanak itt a szeptember 18-i programok:

– a Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény által összeállított gettókiállítás megnyitója (köszöntőt mondott Ringer István, a PIM városi Kazinczy Múzeum igazgatója, megemlékezett: e sorok írója)

– megemlékezés a városi új zsidó temetőben (a szertartást vezette Radnóti Zoltán főrabbi, közreműködött Deutsch Péter rabbi)

– városi megemlékezés az egykori Kästenbaum népiszkola udvarán (beszédet mondott: Radnóti Zoltán főrabbi, Lutter Imre: Auschwitz felé c. versét szavalta Czinke Olivér, a Kossuth Gimnázium 12. évfolyamának színésznek készülő tanulója)

Deutsch Péter és Radnóti Zoltán rabbi

– emlékséta a gettó központjából a kisállomásra (az egykori vasútállomáson beszédet mondott: professzor dr. Zinner Tibor egyetemi tanár, aki családi vonatkozású kötődését és történeit korábban nagyapja naplója alapján egy kötetben már összefoglalta)

– a Holokauszt szeméi c. film vetítése az Európa Házban

– Gettómelódiák címmel zenés előadás a Városháza dísztermében, amelyen Klein Judit és együttese (Neumark Zoltán zongora- és Nagy Péter klarinétművész) lépett fel óriási sikerrel.

A délutáni és esti programokon részt vett a Mazsihisz elnöke, professzor dr. Grósz Andor is.

Az esti rendezvényen Szamosvölgyi Péter polgármester beszélt először. Beszédének egyik nagyon fontos gondolata volt, hogy az országból elhurcolt több mint 400 ezer zsidót sem emberi erőforrás szempontjából, sem tudásuk vonatkozásában nem tudtuk pótolni, a mai napig érezzük a hiányukat.

A holokauszthoz hasonló népirtás soha többé nem fordulhat elő.

A polgármester kifejezte személyes szolidaritását Izraellel, melynek harca önvédelemnek minősül.

A Mazsihisz elnöke beszédében felidézte a közelmúltban Auschwitzban tett látogatását, azt az érzélemvilágot, amelyet ma az egykori kisállomáson látott sín maradványa és az elhangzott Zinner-megemlékezés váltott ki belőle. Az elnök is megemlégett Izrael önvédelmi harcát, amelyet a keresztény-zsidó kultúra ellen támadó terroristákkal szemben vív.

Az egész napos eseménysorozat előkészítésében és lebonyolításában partnerünk volt a polgármesteri hivatal Szamosvölgyi Péter polgármester, dr. Fazekas Márk Péter aljegyző személyes támogatásával, Dankó Dénes részvételével, valamint a Zempléni Regionális Vállalkozási Alapítvány igazgatójának, Juhász Istvánnak több hónapos aktív közreműködésével.

A sikeres rendezvényért köszönet jár minden szervezőnek, közreműködőnek és fellépőnek, valamint minden résztvevőnek.

Várnai György

In memoriam Kovács Gábor

Kedves Barátom, Gábor!

Azt kérted, hogy a temetéseden én is szóljak pár szót.

Erre a gyász pillanatában képtelen voltam. Ezt ráhagytam a nálam alkalmazható emberekre.

Inkább itt szeretném megköszönni azokat a „tanulóvéket”, melyeket Veled és Tóled kaphattam!

Látalak boldognak, amikor a feleségedről, fiaidról és unokáidról meséltél. Boldog voltál és optimista, amikor cikkeket készítettél havonta kétszer az Új Életnek a világ zsidóságával kapcsolatos hírekről, és akkor is, amikor a közélet kérdéseit taglalva bölcsen iránymutatást adtál nekem.

Mindig a baloldal és a zsidóság szemüvegén keresztül láttad és láttattad világunkat, mely sajnos az utóbbi időben kezd elaljasulni.

Hasznos vezető voltál a zsidó közéletben, kitérített újságíró és vasdiplomás.

Legyen a föld könnyű Neked!

Barátod: Halmos Gábor

Szlichesz a 80. évforduló jegyében

Dr. Bóka János, Mester Tamás, prof. dr. Grósz Andor

Magyar vagyok. Az én nemzetem a mártírok, hősök és igazak nemzete, de a bűnösök, cinkosok, haszonélvezők és a fejüket elfordítók nemzete is. Magyar vagyok. Én nemzeti örökségünk egészét hordozom. Sötét teherként nehezedik rám mártírjaink halála. Büszkén hordozom hőseink és igazaink emlékét. És intő jelként áll előttem a cinkosok, haszonélvezők és fejüket elfordítók erkölcsi bukása. De legnehezebb talán a szembenézés a bűnösökkel – fogalmazott beszédében dr. Bóka János európai ügyekért felelős miniszter a Kozma utcai zsidó temetőben. A megemlékezésen közreműködött Fekete László főkantort és a Dohány utcai zsinagoga férfikara Lázár Zsigmond vezényletével.

A Budapesti Zsidó Hitközség a Kozma utcai temetőben tartotta mártírmegemlékezését, amely hagyományosan a ros hášana előtti utolsó vasárnapon kerül megrendezésre. De a mostani rendezvényünk különös jelentőséggel bír amiatt, mert idén éppen 80 éve, hogy megtörtént a magyar holokauszt, és szerete az országban zajlanak szívszorító megemlékezések az emlékévk keretében. Az elhunytakra való emlékezés a zsidó hagyomány elválaszthatatlan része. Mártírhalált halt őseink emlékének őrzése azonban nemcsak emlékezés, de fontos mementó is: ami a vészorkorokban történt, nem fordulhat elő még egyszer.

A megemlékezésen mások mellett jelen volt **prof. dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke és **dr. Kunos Péter**, a szervezet ügyvezető igazgatója, a rabbitestület tagjai, a zsidó közösség vezetői, holokauszt túlélők, a Scheiber Sándor-iskola diákjai és az Élet Menete Alapítvány önkéntesei.

A megemlékezés **dr. Verő Tamás** főrabbinak a ros hásanái, az 5785. zsidó új évet köszöntő sófárhangjával vette kezdetét.

Elsőként **Mester Tamás**, a BZSH elnöke beszédében úgy fogalmazott, hogy a szlicheszi vallási előírás nyomán alakult ki az a szokás, hogy a vészorkorok tragédiája óta minden esztendő szeptemberében a fővárosi zsidóság színe-java elzarándokol ide, a központi mártíremlékműhöz,

hogy emlékezzen a náci-nyilas rezsim által embertelen módon lemészárolt hatszázezer magyar zsidóra. Sokak nevét őrzi ez az emlékmű, akik abban a végtisztességben sem részesülhettek, hogy a zsidó vallás előírásai szerint kapjanak illő temetést. A BZSH elnöke beszédét ezekkel a gondolatokkal zárta: A szlichesz és az azt követő nagyünnepek lelki magasságaiból nyerjük erőt, és a hatnapos arab-izraeli háborút követő első év egyik visszaemlékezésének gondolatiságát ide hívva: Elesett, mártírhalált halt hitestvéreink hamvain új zsidó élet támad fel, az örökké élő Izrael és a zsidóság megújított élete. A történelem nem hátrafelé, hanem mindig előre halad.

A mi szavaink nem adhatják vissza mártírjaink életét. Nem enyhíthetik a gyászt és a fájdalmat. Nem gyógyíthatják be a sebeket. A mi szavaink nem tehetik újra egészsé, ami eltört. Nem tehetik éppé, amit megcsonkítottunk. De a mi szavaink is lehetnek tisztességek, egyenesek és becsületesekek. Akkor, ha nem mentjük a menthetetlent. Ha nem magyarazzuk a magyarázhatatlant. Akkor, ha sem az erényt, sem a bűnt nem relativizáljuk: az igazakat igaznak, a bűnösöket pedig bűnösnek nevezzük. A vészorkorok nem természeti csapás volt. Emberek követtek el bűnöket emberekkel szemben. Minden áldozatnak volt neve, arca, családja. De a bűnösöknek is van nevük. De ma gyászolunk és emlékezünk. Én nagyapámra emlékezem, aki csodával határos módon élve tért haza a munkaszolgálatból. Szűkebb családjából egyedül élte túl a vészorkorokat. Ő sohasem felejtett, és sohasem lépett túl a tragédián. Kérem a Mindenhatót, hogy adjon bölcsességet, hogy mi se feledjünk, adjon bátorságot, hogy szembenézhessünk a múlttal; és adjon erőt, hogy múltunkkal a vállunkon alakíthassuk jövőnket – fogalmazott beszédében **dr. Bóka János** európai ügyekért felelős miniszter.

A miniszter beszéde után **Máté Gábor** Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész Esterházy Péter: A Bermuda-háromszög című esszéjének részletével emlékezett.

Dr. Frölich Róbert országos főrabbi beszédében így fogalmazott: **A zsidó vallás, a zsidó filozófia egyik alaptétele a szabad akarat. Mert az ember szabad akaratával dönt jó és a rossz között. És csak akkor, ha az akarata szabad, akkor tudja vállalni a következményeket, jót s rosszat egyaránt.** Így volt az eddig. Így volt megközelítőleg a huszadik század derekáig. Mert hiszen mi történt a huszadik században? Megszaporodtak az ember által felállított szabályok. Rafináltak, gonoszul, gyilkos hátsó szándékkal, de szabályokat hoztak. És a mi apáink, nagyapáink úgy gondolták, hogy hozzáadódtek 3000 év zsidósága alatt, hogy a szabályokat meg kell tartani. Mert ha megtartjuk a szabályokat, akkor nem történhet semmi baj. És megtartották a szabályokat. Le kellett adni a rádiót, leadták a rádiót. Le kellett adni a biciklit, leadták a biciklit. Csak ettől eddig lehet kimenni az utcára, hát ettől eddig mentek ki az utcára. El kell hagyni a lakásunkat, hát elhagyták a lakásukat. Össze kell pakolni és úgy kell felszállni a vonatra, hát összepakoltak és úgy szálltak fel a vonatra. Meg kell jelenni három nap múlva a munkaszolgálatra, megjelentek három nap múlva a munkaszolgálatra. Mert ez ivódott beléjük, hogy a szabályoknak engedelmesskedni kell, és ha az ember engedelmeskedik a szabályoknak, akkor nem történhet semmi baja. Halálosan tévedtek. Mert ezeket a szabályokat nem azért hozták, mert jók. Ezeket a szabályokat nem azért hozták, mert valamiféle rendet akartak, ezeket a szabályokat csak és kizárólag azért hozták, hogy amire megérkezik az utolsó rendelet – a „jelenjen meg három nap múlva” –, addigra az már természetes legyen. Az első perctől kezdve erre mutatott minden. Nem volt szabad akaratom. Apáinknak és nagyapáinknak nem adatott meg a választás szabadsága. Nem dönthették el, hogy a jót vagy a rosszat választják. Nem dönthették el, hogy az áldás kell vagy az átok. Ők választották volna az életet, de nem volt választás. Most, nyolcvan esztendő múltán, persze mi könnyen ítélkezünk, nyolcvan esztendő múltán, történelmi tapasztalattal a há-

Hersele Liszker rebbe emléke előtt tisztelgett a Mazsihisz elnöke

Prof. dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke Olaszliszkára látogatott, hogy megemlékezzen Cvi Hers Friedmann zcl, közismert nevén Hersele Liszker 150. járzeitjáról. Az 1874. év hó 14-én elhunyt rebbe életének és tanításainak öröksége ma is élénken hat a zsidó közösségekre. Zarándokok ezrei érkeznek évente Olaszliszkára, hogy a cádik sírjánál imádkozzanak, és kérjék közbenjárását.

Látogatása során a Szövetség elnöke gyertyát gyújtott a sírnál, tisztelegve a nagyra becsült cádik előtt, aki életét a Tóra tanításainak és a chesed (jósívűség) iránti elkötelezettségnek szentelte. Bár Hersele Liszker rebbe emléke a történelem bizonyos időszakában megfakult, a közelmúltban a temető és környéke helyreállítására irányuló erőfeszítéseknek köszönhetően a már biztosítva van, hogy a zarándokok méltó és tiszteletteljes környezetben látogathassák meg az emlékhelyet.

Dr. Grósz Andor kiemelte, hogy Olaszliszka a zsidó hagyomány egyik fénylő csillaga, amely különleges helyet foglal el a zsidóság kultúrtörténetében, ezért sokkal nagyobb figyelmet érdemelne. Az itt kialakult közösség megtestesítette mindazt, amire a Tóra tanít: a békés együttélést, a vendégszeretetet és a mások iránti tiszteletet. Ezek az értékek ma is iránymutatók, és emlékeztetnek bennünket a közösség, a Tóra és az összetartozás fontosságára.

A keresztúri rebbe, Hersele Liszker tanítványa élete során gyakran visszatért Olaszliszkára, hogy imádkozzon, és kvitliket helyezzen el mestere sírjánál, folytatva ezzel a törói hagyományokat. Ez is mutatja, hogy Hersele rebbe érdemei és tanításai örökre fennmaradnak, és ma is vezetnek mindazokat, akik az Örökkévalót keresik a Tóra útmutatásai szerint.

A cádik által képviselt összetartozás szelleme elevenen él ma is, az olaszliszkai zsidó közösség nem csupán a múltban, hanem a jövőben is meghatározó szerepet játszik a zsidó kultúra és vallás megőrzésében. Ennek jele az is, hogy zarándokok ezrei keresik fel sírját, hogy áldást kérjenek, és a Tóra tanításai szerint vezessék életüket.

Mester Tamás

Fotók: Ritter Doron

tunk mögött, könnyen mondjuk azt, hogy hogyhogya nem látták, úgy, hogy nekik 3000 év tapasztalata volt a hátuk mögött? Nyolcvan esztendő múltán nem értjük, hogy miért mentek úgy, ahogy mentek, a vágóhídra. Miért mentek úgy, ahogy mentek, a halálba? (...) Azért mentek és azért hitték azt, hogy választásnak, még akkor is, amikor nem volt választás, mert ott élt bennük az a nagyon kicsi remény, hogy ha megtartom a tör-

vényt, ha engedelmeskedem a szabályoknak, hát akkor nem lehet semmi bajom. És ez a remény élt egészen addig, amíg be nem záródott a gázkamra ajtaja (...)

A megemlékezésen elhangzott a gyászolók kádisa is, amellyel elhunyt hitestvéreinkre emlékeztünk.

A központi megemlékezést követően a Munkaszolgálatos-emlékműnél is elmondtuk a gyászimákat és elhelyeztük az emlékezés köveit.

Tudósítók fesztiváli kalandozásai

A bárzongoristák titokzatos világa

Viszonyom a bár-, sőt úgy általában a zongoristákhoz a jó nevű szövegíró (*Kondorosi csárda mellett...*, zene gróf Festetich Leó) Arany János szavaival írható le a legjobban. Toldi Miklós gondolja rögtön az első énekben, meglátva a paripáját délcegen megülő Laczfi nádor szép magyar vitézeit: „Hej! ha én is, én is köztetek mehették...” Másokkal, például kazánfűtőkkel kapcsolatban sosem éreztem még ezt, nyilván mert kazánfűteni nem tanultam. Zongorázni viszont igen, a több év ellenére is mindössze annyi eredménnyel, hogy viszonylag nagy biztonsággal meg tudom egymástól különböztetni a fehér és fekete billentyűket. Mondogattam ugyan régebben, hogy a legszívesebben egy kuplerájban szeretnék vak zongorista lenni, de rögtön hozzátettem, zongorázni még nem tudok, de a látásom már romlik. Mindenesetre mindenki jobban jár, ha nem ütök le egyet sem az előbb említett billentyűk közül. Semmi, de semmi tehetségem sincs ugyanis a hangszerhez, ami azért érdekes, mert családban többen is ügyesen hegedülgettek. Hallgatónak viszont azt hiszem, egész jó vagyok, s ha kiemelkedő tehetségekkel találkozom, fel tudok oldódni a muzsikában.

Ez történt a Rumbach utcai zsinagógában *A bárzongoristák titokzatos világa* című – elég szerencsétlen cím, mert miért lenne a bárzongoristák világa titokzatos – eseten: minden szereplőből süttött a tehetség. **Bősze Ádám** kiválóan, oldottan és elegánsan, sok humorral vezette a kétórás műsort. Érezhetően hatalmas tudásnak van a birtokában, nyilván könnyedén meg tudná tartani azt az egyórás előadást is, amit Wendell Kretschmar abszolvál Thomas Mann *Doktor Faustus*ának elején arról, hogy miért nem írt Beethoven harmadik tételét az opus 111-es c-moll zongoraszonátához (ami egyébként utolsó műve ebben a műfajban). Ő azonban szerencsére a könnyedebb műfajokról sem idegenkedik, ráadásul, vélelmezem, Schönbergről is igyekezne közérthetően és szórakoztatón beszélni, nem csupán a „fekete öves hallgatók”-at célozva meg, amiért sokan lehetünk neki hálásak. Az elhangzó dalokat **Gubik Petra** énekelte, remek hangon, temperamentumosan, jókedvűen és igen sokoldalúan. A Junior Prima díjas színésznőnek két éve már az első lemeze is megjelent. Neki köszönhetően mintegy a bárénekesnők – régies szóval a dizdők – titokzatos világába is bepillanthattunk... A bárzongoristák közül ugyan csak egyet láthattunk-hallhattunk, **Oláh Zoltánt**, ő viszont a legkiválóbbak egyike. Dzsesszista is: a közeli Japánban már tíz lemeze jelent meg. Nagybőgőn **Oláh Péter** játszott: miután bárböngös nincs, a háttérben kellett maradnia, de éreztük, főszerepet is kaphatna.

Kicsit bántódtam is előadás közben, hogy annak idején, a nyolcvanas-kilencvenes években nem jártam az éjszakák. Mondjuk a Nagymező utcai Piafban törzsvenedég voltam, sőt mint ilyen, a nyitóbulin saját kulcsot is kaptam, itt azért elég rendszeresen üldögéltem. De üldögelni az éjszakában és járnai az éjszakák, az kettő... Am így is intenzív zenei élményekben lehetett részem. Hogy mást ne mondjak: egy időben itt zongorázott Oravecz György, aki a nyolcvanas években a Zeneakadémián tanult Lantos Istvánál és Kocsis Zoltánál, ma pe-

dig világszerte koncertező művész. És itt énekelt, éjfél után, Horváth Gyöngyi, akinek valamikor, magánéletem kissé kedvezőtlen fordulatai következtében, naponta prezentálnia kellett számomra a névadó *Milord* című dalát. Prezentálta. Pedig amúgy sem lehetett könnyű e tenyéren helyen énekelnie: a Piaf zárt körű (kulcs!) művészkoocsma volt, asztalainál Faragó Vera, Kishonti Ildikó, Bajor Imre, Benedek Miklós, Szacsavay László...

Bősze Ádám szerint a műfaj fénykora a két világháború közti időre esik. Ez bizonyára így is van, de korábban is, későbbben is voltak kiváló zongoristák. Olykor egészen kiválóak... Tudjuk, Cziffra György is rákényszerült arra élete egy nehéz sza-

Bősze Ádám, Oláh Péter, Gubik Petra és Oláh Zoltán

kaszában, hogy az éjszakában játszson – a legemlékezetesebb helyszín, amin megfordult, talán a Váci utca 19. alatt lévő Kedves eszpresszó; úgy negyvenöt esztendeje lebontották a házat, amelyben működött. (Nevét egy 2013-as regény cím is őrzi, Gergely Ágnes: *Két szimpla a Kedvesben*.) Oláh Zoltán is jóval a háború után, 1973-ban született, 1991-ben kezdte a szakmát a Pest-Budában. Nem tudom, mikor alakult a Magyar Bárzongoristák Egyesülete, aminek úgy negyven rendes tagja van, ami nem kevés.

A dalok persze a régmúltat is idézték. Az első, a *Mindig az a legszebb perc*, Fényes Szabolcs és Mihály István szerzeménye, Farkas Zoltán 1942-es filmjéből, a *Kísértésből* való (főszerepben Karády Katalin, ki más, a *Szomorú vasárnap* (amiben nincs munkaszünet, vasárnap is temetnek!) 1933-as, a *Köszönöm, hogy imádtok*, a *Pá, kis aranyom, pá* a második, 1931-es magyar hangosfilm, a *Hyppolit*, a *lakáj slágerei*, ezek tehát valóban a két világháború közöttiek, de a *Bukj el-szoknya*, amit a túlsúly miatt nagyon fiatalon meghalt Gyafi, Gyárfás Dezső vitt sikerre, vagy a szintén Zerkovitz Béla szerzette *Szép kis társadalom* – Benedek Miklós is elénekelt a *Budapest Orfeumban* – még az első világháború előttiek. Szerintem a *Taps-nóta* úgyszintén, amit a neten Fedák Sárival is meghallgathatunk. *Brave New World* – hogy a két világháború közti irodalomból is utaljunk valamire.

Sok mindenről esett még szó ebben a lazának tűnő, de valójában sűrű műsorban, ami iránt annyian érdeklődtek, hogy rögtön utána meg kellett ismételnit, egy este tehát két előadás volt.

Azt persze nem tudom megmondani, virágzik-e ma még a bárzongoristák műfaja, s ha igen, hová is kell menni bárzenét hallgatni... Olykor, úgy látszik, a zsinagógába. De csak nem ez az egyetlen hely?!

D. Magyar Imre

„Gyönyörűségesen különleges”

Charles Aznavour és a francia szanzonek

Wagner-Puskás Péter, Jordán Adél, Bardóczy Attila

het, „kivételes énekhangjának köszönhetően a magyar zenés színházak egyik legnépszerűbb művésze”, ahogy a fesztivál honlapja írta, én jellegtelennel találtam. Sőtlanak, amit nem ellensúlyoz az, hogy édeskés. „1996-ban a párizsi szanzonek verseny legjobb külföldi előadói díját nyerte el” – meglehet. Nem lehet túl erős a mezőny. **Jordán Adél** vitathatatlanul nagy színésznő, elég megnézni őt a nemrég bemutatott *Extázisban* a Katona színpadán, de most ő sem volt formában, pedig remekül énekel. Még az is előfordulhat, hogy Piaf szanzonei nem valók az ő jóval fanyarabb egyéniségének. Piafot Kútvölgyi Erzsébet, Vári Éva énekelte igazán jól.

És szörnyű volt a prózában elmondott összekötő szöveg, Charles és Édith párbeszédei, amikből a bulvár-életrajzok ordas kliséi köszöntek ránk magabiztosan. „Feljött elköszönni bevonulás előtt, mármint Michel Emer, de gyorsan ráparancsoltam, írjon még egy dalt, és írt, ez lett a *L'accordéoniste...*” Ne má'! Jordán Adélnak, szegénynek, ilyen mondatokat kellett mondania: „Az utolsó pillanatokig dolgozni kell!” Néhányszor nagyon kellett akarnom, hogy ne szakadjon el a zakóm. Rá-

adásul ezeket a szövegeket felolvasták, ami bizony zavaró volt.

A zongorista, **Wagner-Puskás Péter** fantasztikusan játszott.

Nehéz ezekkel a szanzonek. Egyszer a Porte de Clignancourt-nál lévő bolhapiacra mászkáltam, mikor az egyik bisztróból meghallottam Piaf egy dalát. Bementem, hallgassunk egy kis Piafot Párizsban. Legnagyobb meglepetésemre nem gézene szólt: egy nő énekel. Szakasztott úgy, mint Piaf. De tényleg! Megtévészto hasonlóssággal. Nyilván évekbe telt, amíg ezt elérte. Egyetlen bajom volt vele: nem ő Piaf. És nem is Piafnak vagy Aznavournak kell lenni, az csak egyvalakinek sikerült, magának Piafnak és Aznavournak, hanem valamilyennek.

Az csak ráadás, hogy az ember csak 142 centiméter magas, mint Piaf, vagy 164, mint Aznavour. Bejönni a színpadra és ott lenni – ez a lényeg. Ami tanulhatatlan.

Az előadás után pár nappal megnéztem itthon François Truffaut 1960-as, *Lőj a zongoristára!* című filmjét, amiben a zongoristát Charles Aznavour játssza, azóta is gondolkodom rajta.

Semmi sem történik hiába.

D. Magyar Imre

Kötelesség a 21. századra

„...Van-e ott haza még?” – **Irodalmi összeállítás harmonikakísérettel – Bánsági Ildikó, Görög László, Máté Gábor és Móser Ádám műsora a Rumbachban.**

Kezdjük azzal, amivel ez a felkavaró és megrendítő előadás szavaival (lehetett volna egy lapot osztogatni az elhangzottak lelőhelyével, szegyenszere magam is csak a *Hetedik eclogát* ismertem fel teljes bizonyossággal, némely szövegnél bizonytalankodtam, némelyet pedig egyáltalán nem ismertem). Esterházy ezt írta az *Élet és Irodalomban* 2002. január 18-án megjelent írásában, ami először németül hangzott el s az új század nyelvére fordult: „Amit bizonyosan tudunk a 21. századról, és ez egyik legfontosabb jellemzője, hogy ez az a század, amikor meg fognak halni a holokauszt túlélői. Mindenki. Ez megváltoztatja a világot, megváltoztatja a nyelvet, a beszédet... [...] El akarjuk-e felejteni a történeteket, mint egy rossz álmot...”, vagy elfo-

gadni akarjuk, mint az emberi történet, a civilizáció nagy traumáját?”

Tragédiáról nehéz beszélni, nagy és felfoghatatlan – számomra mindenképp felfoghatatlan – tragédiáról különösen. Azoknak is, akik átéltek ők, és azoknak is, akik emlékezni és emlékeztetni akarnak rájuk. Mint most (és máskor) **Máté Gábor**, aki ezt a mostani nagyszabású, mert sok mindenről szóló összeállítást három hónapi munkával elkészítette – súlyos hiba, hogy ezt nem tüntették fel a honlapon. Sőt a rendező is ő. Esterházyt igazolja, hogy az összeállításban idézettek többsége már nem él. Nem él Konrád György, Rónay György, Vas István, akik néhány éve még köztünk voltak, Elie Wiesel sem, sőt nem él Esterházy sem. Im-már teljes egészében rajtunk múlik, hogy ébren tartjuk-e a holokauszt emlékezetét. Hírül adjuk-e fiainknak, lányainknak, az újabb nemzedékeknek, ami történt. Ami valamiért megtörténhetett. S amit én példázat-

(Folytatás a 8. oldalon)

Móser Ádám, Máté Gábor, Bánsági Ildikó és Görög László

Gábor Tamás olimpiai bajnok és vívólegenda

Az olimpiai és világbajnok párbajtőrözőre, sportvezetőre, olvasószervezőre, Gábor Zsuzsa édesapjára emlékezünk – külön apropó nélkül.

Gábor Tamás 1932. április 24-én született Budapesten. Édesapja, Gábor József is vívott, emellett az MTK titkára volt, és haláláig szerkesztette és nagy részben írta is a Magyar Vívószövetség hivatalos lapját, a Vívó Híradót. Tamás 16 éves volt, amikor édesapja egyik barátja levitte a Vasasba a törvívókhöz. Bár nem ismerték el azonnal, hogy született tehetség, kitartása és fegyelmezettsége hamarosan meghozta gyümölcsét.

1950-ben átigazolt a Dózsába. Egy párbajtőr-csapatbajnokság során az egyik induló megbetegedett, és a töröző Gábor Tamás vívott helyette. Bár elvesztették a BVSC elleni küzdelmet, Tamás három

lenyűgöző asszója felkeltette Rerrich Béla figyelmét, aki meghívta őt a párbajtőrözők közé. Ez a sorsfordító pillanat vezetett karrierjének áttöréséhez.

A Vörös Meteor Egyetértés sportolójaként, Róna Ármin, Vass Imre és Szócs Bertalan edzők tanítványaként kezdődött el igazán a világlklasszis vívó útja.

1953-ra bekerült a válogatottba, 1959-ben tagja volt az első magyar párbajtőr-csapatnak, amely világbajnoki aranyérmeket nyert. Legendás csapatársaival, Bárány Árpáddal, Kausz Istvánnal, Marosi Józseffel és Sákovics Józseffel együtt tovább öregbítették Magyarország nemzetközi hírnevét ebben a fegyvernemben is.

Legkiemelkedőbb egyéni teljesítményét 1962-ben érte el, amikor a Buenos Aires-i világbajnokságon ezüstérmeket szerzett, és csak hajszál híján maradt le az aranyról honfitársa, Kausz István mögött. Az ötkarikás játékokon is képviselte Magyarországot, 1960-ban Rómában és 1964-ben Tokióban is indult.

Tokióban érte el pályafutása csúcspontját, amikor a magyar párbajtőr-csapat tagjaként olimpiai aranyérmeket nyert.

Vívóstílusát nyugodt temperamentumára és stratégiai szemléletére építette. Bay Béla így írt róla:

„Egyike a legszívósbabaknak, a legkitartóbbaknak. Rendkívül nyugodt emberként a taktikáját is erre építette. Elég nyitott vívóállás, megfontoltság, higgadság jellemezte. Nem egyszer hosszú percekben át dolgozott a tusokért, kivárára játszott, az ellenfél hibáját igyekezett kihasználni, ekképpen tökéletesen megfelelt a fegyvernem szellemének.”

Bárány Árpáddal nem csak a sportban voltak társak, a magánéletben is barátként tekintett rá, annyira, hogy őt kérte fel esküvői tanújának. Gyakran álltak szemben a páston, de nagyon becsülték egymást. „Tőle tanultam meg, mi a profi szemlélet, hogyan kell küzdeni, miért kell minden tust megbecsülni. (...) Tamás remekül bírta ezt a sportot fejlett és idegekkel. Emlékszem, egyszer negyvenöt perces asszót vívott...” – jellemezte Bárány.

1967-ben a versenyzéstől ugyan visszavonult, de a vívóvilágot nem hagyta ott. A Vörös Meteor (ma MTK) sportolói az ő szakosztályvezetése alatt költöztek korszerű vívócsarnokba 1974-ben. Aztán Bay Béla szövetségi kapitányt segítette, majd 1977-től 1980-ig ő lett a magyar vívóválogatott szövetségi kapitánya. Hosszú éveken át volt a Magyar Vívó Szövetség elnökségi tagja, bíráskodott olimpián, vívó- és öttusa-világbajnokságokon. Az Olimpiai Bajnokok Klubjának főtítkáráként és a Mező Ferenc Közalapítvány kuratóriumának tagjaként is tevékenykedett.

Sikeres karriert futott be a szállodaiparban is. Versenyzői pályafutása idején szerzett diplomát a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán. 16 évig dolgozott a Royal Hotelben, ahol végigjárva a ranglétra fokait, titkárból értékesítési igazgatóvá emelkedett. Emellett heti 8 edzése volt... A Stadion Hotel igazgatóhelyetteseként vonult nyugalomba.

És amiért külön is büszkék vagyunk rá: a vészkorokszakban az óbudai téglagyárból kimenekülő kisfiút 1996-ban beválasztották a zsidó sporthírességek nemzetközi csarnokába.

Gábor Tamás 2007. május 6-án, 75 éves korában hunyt el, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra felesége mellé.

A cikk a Vívómuzeum bejegyzése alapján íródott.

Tórasírkő-avatás

A 2016-ban leégett zuglói zsinagóga tóráinak sírkövét szlichesz vásárnapján avatták fel a Kozma utcai temetőben. A Talmud-Tóra Alapítvány, valamint a hívek adományából felújított emlékhelynél dr. Róna Iván elnök bevezető szavait követően Kardos Péter főrabbi mondott beszédet. A nagyszámú jelenlévő között ott volt Radnóti Zoltán főrabbi, a Budapesti Rabbiság igazgatója is.

Bródy Sándor íróra emlékeztek a Kozma utcában

Bródy Sándor halálának 100. évfordulója alkalmából tartottak megemlékezést az író, drámaíró és publicista Kozma utcai izraelita temetőben található, a jubileum alkalmából megújult, 2005 óta védett sírjánál.

A megemlékezésen Csepregy Nándor, az Építési és Közlekedési Minisztérium parlamenti államtitkára kiemelte: ugyan Bródy Sándor halála óta már eltelt száz év, de az író hatása máig eleven, hiszen a szó minden értelmében a saját korán túlmutató, „soknemzedékes” író volt.

„A Bródy-ház sosem halt ki, a szellemi családja számos ága új és új hajtásokat hozott” – fogalmazott Csepregy Nándor.

Bródy Sándor a szó szoros és átvitt értelmében is őse volt megannyi írónak, (...) Bródy ugyanis egyike volt a legelsőeknek, előfutára magyar írók és költők hosszú sorának, aki nem érte be az irodalommal, hanem az igazat és a valót akarta ábrázolni – hangsúlyozta az államtitkár.

Hozzátette: az író az elsők között értette meg, hogy mi az írástudók felelőssége a szegénység, a lelki és testi nyomorúság megfigyelésében és szépelgés nélküli ábrázolásában, különösen a nagy kapitalista átalakulás időszakában.

„Egy olyan korban, amikor a polgárság alapvetően kétnyelvű volt, ő magyarul írt és magyarul létezett. Egyike volt a legmagyarabb íróknak, miközben öntudatos zsidó maradt. Személye és munkássága pedig a zsidóság integrációjára, magyarrá válására is példa” – mondta Csepregy Nándor.

Dr. Róna Iván

„A Nemzeti Örökség Intézetében fontosnak tartjuk, hogy nagy elődeink, köztük íróink, költőink emléke fennmaradjon, hiszen megismerve életútjukat, a következő generációk többek, erősebbek lesznek” – emelte ki Móczár Gábor, a NÖRI főigazgatója.

Ismertette, hogy az elmúlt években a Nemzeti Sírkertet érintő felújítási program részeként – Bródy Sándor síremléke mellett – a NÖRI megújította Komjádi Béla sportvezető, vízilabdázó, edző, a magyar vízilabdacsapat úttörője és Hajós Alfréd, az első magyar olimpiai bajnok sírját a Kozma utcai izraelita temetőben; valamint Jászai Mari színésznő, illetve a magyar nőnevelés kiemelkedő alakja, Zirzen Janka síremlékét a Fiumei úti sírkertben.

Ezenkívül megújult Gárdonyi Géza síremléke Egerben és Pollack Mihály síremléke is Tahitótfaluban – tette hozzá a főigazgató.

Bródy Sándor síremlékének rekonstrukciója Magyarország kormányának támogatásával több mint kétfélmillió forintból valósult meg – tudtuk meg Móczár Gábortól.

Dr. Róna Iván, a BZSH alelnöke elmondta: Bródy Sándornak már huszonegy éves korától kezdve az ország első írói között forgott a neve, akinek nagy írói fantáziáját csakis a legfontosabb dolgok izgatták, a nyomor, a szerelem és a halál. „Bródy Sándorra halála századik évfordulója után is büszke lehet minden magyar zsidó” – tette hozzá.

Bródy Sándor (1863–1924) a 19. és 20. század jelentős polgári írója, több lap és folyóirat munkatársa, illetve szerkesztője volt. Szókimondó bátorsága és modern prózai stílusa révén az új magyar irodalom egyik legjelentősebb, úttörő egyéniségének tartották. Művészetében a naturalizmust és a romantikát kívánta ötvözni. Drámáiban feltárta a nincstelenséget és a nyomort, leleplezte a falu hatalmasainak hazug életét, valamint a fiatal értelmiség nyomorát és kiszolgáltatottságát. Így a magyar irodalomban korábban nem ábrázolt szociális konfliktusokat, a polgári életforma bírálatát fogalmazta meg. Írásaiban újszerűnek számított a nagyvárosi téma. Színműveiben a prózájából ismert társadalmi konfliktusokat élezte ki (A dada, A tanítónő, A medikus).

Emlékére unokája, Alexander Brody megalapította a Bródy Sándor-díjat, mellyel 1995 óta a legjelentősebbnek minősített elsőkötetes prózai teljesítményt jutalmazták. 2013-ban, születése 150. évfordulója alkalmából az író életét bemutató kiállítást rendeztek a Nemzeti Színházban. Irodalmi hagyatéka 2023-ban Alexander Brody végakaratainak megfelelően az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárba került. (nori.gov.hu)

Polgár Judit lett az elmúlt 100 év legjobb női sakkozója

A legjobb női játékosnak járó elismerést Polgár Judit kapta, az elmúlt száz év legjobb női sakkedzőjeként pedig Polgár Zsuzsát ünnepelték a Nemzetközi Sakkszövetség (FIDE) megalapításának 100. évfordulója alkalmából rendezett budapesti díjátadó ünnepségen. A FIDE 100 Awards keretében 18 kategóriában adtak át elismeréseket. A legjobb férfi játékosnak járó díjat az ötszörös világbajnok norvég Magnus Carlsen nyerte el.

Az 1924-ben alapított nemzetközi szövetség centenáriumának tiszteletére rendezett díjátadóra a 45. sakkolimpia nyolcadik versenynapján került sor a magyar fővárosban. Az egyes kategóriákban a FIDE illetékes bizottságai jelölték az arra méltónak tartott játékosokat és szervezeteket, egy-egy kategória nyerteséről pedig szavazással döntöttek – tájékoztatta a FIDE az MTI-t.

A legjobb női sakkozó kategóriájában tíz jelölés volt, a jelöltek mindegyike korábbi világbajnok. A cím Polgár Judit, a georgiai Noa Gaprindashvili és az orosz-cseh-angol Vera Menchik között dőlt el, közülük került ki díjazottként a zsűri egyöntetű döntése alapján Polgár Judit.

Minden idők legerősebb női játékosaként már 15 évesen kiérdemelte a nagymesteri címet, ő az egyetlen női sakkozó, aki bekerült a férfiak között a top 10-be.

A Magyar Szent István-renddel kitüntetett sakkozó kétszeres női sakkolimpiai bajnok, a nyílt kategóriában kétszeres olimpiai ezüstérmes, nyílt kategóriában egyéni Eb-bronzérmes, U14 és U12 korosztályos ifjúsági világbajnok a fiúk között. Hétszer kapta meg a női sakk-Oscart, közte az évszázad női sakkozójának járó Oscart is, 2021-ben beválogatták a World Chess Hall of Fame-be, a sportág hírességeinek csarnokába.

A legjobb férfi játékosnak járó díj három jelöltje Magnus Carlsen, a szovjet-orosz Garri Kaszparov és az amerikai Bobby Fischer volt, a győztes

Polgár Judit nemzetközi sakk nagymester

Fotó: MTI / Lakatos Péter

Magnus Carlsen lett. A norvég nagymester ötszörös világbajnok a klasszikus idejű sakkban, valamint rapid- és villámsakk-világbajnok, ötszörös sakk-Oscar-díjas.

A legjobb női sakkedzőnek Polgár Zsuzsát választották. Polgár Zsuzsa négyszeres sakkvilágbajnok, 15 éves korában vált a legmagasabban rangsolt női sakkozónak, majd 1991-ben ő volt a harmadik nő, aki elnyerte a FIDE-től a nagymesteri címet. Összesen 11 érmet nyert sakkolimpiákon.

Edzőként, szakíróként és a sakk népszerűsítőjeként számos, fiataloknak szervezett sakkturnát szponzorál, egyben a Susan Polgar Institute for Chess Excellence (SPICE) vezetője is az Egyesült Államok Missouri államában működő Webster Universityn. 2008 és 2018 között a FIDE női sakkért felelős bizottságának vezetője volt.

Az elmúlt 100 év legjobb férfi sakkcsapatának Örményország válogatottját, legjobb női sakkcsapatának Georgia együttesét választotta meg a FIDE.

A koldus arroganciája

Rává, Jozsef bár Chámá fia a babilóniai Máchozában született. Ott is töltötte életének nagy részét. Neve messi földön ismert volt. Nemzedéke elismeréssel kivételes tudását, Talmudban való jártasságát nagy tiszteltetben tartották.

Történt, hogy Sárirá gáon meghívta Rávát Nehárdeába, hogy tanítást tartson ifjaknak és öregeknek. Egy előkelő lakos felajánlotta házát, hogy a híres-neves Rává kényelemben töltse napjait városukban.

Egyik nap kéregető koldus kopogott be hozzá, és enni kért. A rabbi, aki el látásában vendéglátója jóindulatára volt bízva, udvariasan és némi rejtett cinikussággal megkérdezte, hogy mit óhajt, mihez fülne foga? Erre a koldus gyermekded naivitásában kifejtette, hogy most, speciel abban a percben, saját zsírjában sült libamáj lenne kedvére előételnek, amit fokhagymával gazdagon spékelt libacomb követne... Friss búzakenyérrrel, ecetes vöröshagymával és savanyított uborkával tálalva. Evés közben és után mindezeket jó minőségű félédes öborral szereti „leönteni”. Öborral – hangsúlyozta –, mert az újbó megmontja a fokhagymás libahús zamatát!

A szerénységhez szoktatott Rává rabbi, elképedve a koldus impertinenciáján, zavarba jött! Mit mondhatna erre – gondolta – ő, akit vendéglátója meg sem kérdezett, mit szeretne enni, s köszönettel elfogadott mindent, amit asztalára tett. A koldus szokatlan viselkedése csak nem hagyta nyugodni, félénken kérdezte: Nem gondolja, hogy a kifinomult „lukulluszi lakoma” igényességével netalántán megterheli városát magát és társait eltartó lakosainak költségvetését?

Erre a koldus a jogtalanul megítélt fél sértettségében ezt válaszolta: Még hogy engem eltartanak! Engem, kérem, a könyörületes Isten tart el... ahogy magát is. Tisztelettel – és ne vegye sértésnek –, önt én nem ismerem. Először látom életemben! Nem tudom, ki fia-borja, de feltételezem – és az ég felé mutatott ujjával – nem „az Ó tanában bűvárokodik nappal is, meg éjjel”. (1. zsol. 2) Sebaj, vegye meg tiszteltetésnek, én szépen megtanítom magának! Ez áll: „Féléd fordul minden szem, és Te idejében gondoskodsz élélműködől.” (145. zsol. 19) Hát kérem – emelte hangját a mindentudás magabiztosságával a koldus –, előbb idézzem: „Idejében”! Nem az áll: „idejükben”... többes számban, hanem az áll: „idejében”, egyes számban! Ezt értse úgy, kedves uram, hogy Isten minden egyes lénynek a maga idejében gondoskodik ellátásáról, és mindenki megkapja azt, ami neki kell, és ami neki jár... maga is, meg én is! A koldus ezután határozottan tartva várta a rabbi elismerő reakcióját. Ám Rává rabbi, elképedve a koldus arroganciájától, levegőhöz sem jutott!

Ekkor valaki kopogott az ajtón! A rabbi ajtót nyitott: az ajtóban Rává tizenhárom éve nem látott nővére állt, kezében kosárral. A rabbi üdvözölte, megélelte és beinvitálta nővérét. Az asszony az asztalra tette a kezébe levő kosarat, kitakarta, és evésre buzdította a jelenlevőket! A kosárban zsírjában sült libamáj, fokhagymával gazdagon spékelt libacomb, ecetes vöröshagyma és savanyított uborka volt. Friss búzakenyér, meg két cserépkancsó – mint később kiderült – jó minőségű félédes öbor.

Mialatt nővére megterített és eléjű tette a finomságokat, Rává azon gondolkodott, hogy véletlenül nincsenek! Nővérét kosarával és a benne levőkkel valójában Isten küldte, hogy „idejében” elégítse ki a koldus igényeit! (Ketubot 67b alapján)

„...kettőnk közül ki adós a köszönettel? Nem tartozik-e köszönni az ajándékozónak, hogy elfogadja ajándékát? Vajon az ajándékozás nem szükség-e? Vajon az elfogadás nem könyörület-e?” (Nietzsche: Imígyen szóla Zarathustra, 301. o.)

Szerdóc J. Ervin főrabbi

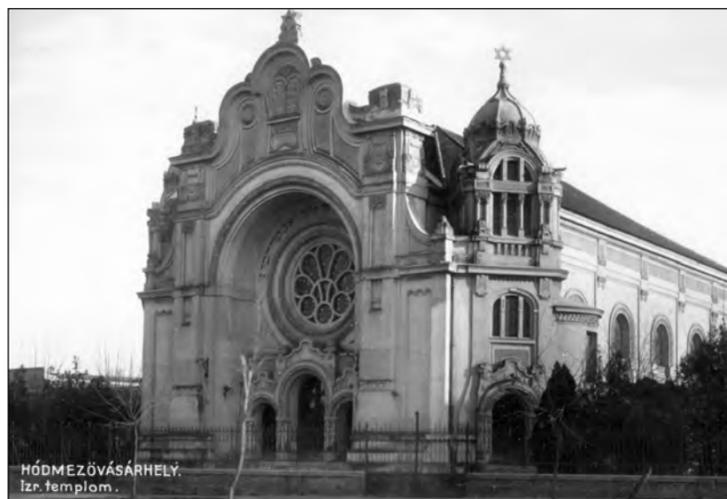
Sajtószemle egykori őszi ünnepekről

Figyelembe véve a magyar zsidóság 19–20. századi arányszámát és főként szerepét a gazdasági életben, nem csoda, hogy abban az időben ünnepeink hatással lehettek az egész országra. Kitérünk ez a korabeli sajtóból is, találtunk rá néhány példát, olvasható **Somos Péter** tollából a zsima.hu cikkében.

1886. október 3-ai számában a **Pesti Hírlap** gazdasági híreiben arról ír, hogy több termék forgalmazása az őszi ünnepek miatt érezhetően visszaesett. Ide tartoznak például a zsiradékok vagy a szeszcsitalok, sőt az sem kétséges, hogy a gyarmatárak eladására „a zsidó ünnepek bétűtöltag hatottak”.

Az **Egri Újság** 130 évvel ezelőtt, 1894. október 19-én beszámolt közöl az országos vásárról, amelynek „gyatra forgalma” igencsak rosszat tett a város hírnevének. A „Vásár zsidó nélkül” című vezércikk írója a kudarcért a képviselő-testületet hibáztatja, amiért elutasította a helyi kereskedők és iparosok kérelmét, melyet a zsidó őszi ünnepekre hivatkozva a vásár elhalasztása ügyében nyújtottak be. A kérelem ezek után megjárta a Kereskedelmi és Iparkamarát, majd a minisztériumot, ahonnan fordított útvonalon visszakerült a városi tanácshoz. Ezzel a kör bezárult, a kérelem irattárba került, a vásár pedig gyér felhózat és még gyéresebb vásárlóközönség mellett zajlott le, „ezekre menő károkat” okozva a városnak.

Voltak azért pozitív történések is. A **Hódmezővásárhely** című lap 1905. szeptember 3-án, nem egészen egy hónappal ros hásáná előtt izgatott készülődésről adott hírt. Felbuzdulva a többi felekezet kezdeményezésén, „hogy a híveket visszavezessék az egyedül üdvözítő forráshoz, a hithez, a valláshoz”, a helyi zsidó hitközség elhatározta, hogy az őszi ünnepekre vegyeskart szervez, amely orgonakísérettel lép majd fel a zsinagógában. A kar betanítására **Arany János** számvevőt, a városi dalárda karmesterét kérték fel.

Egy távolabbi közösségről olvashatunk beszámolót a **Dunántúl** 1912. december 1-jei számában. A zalóniki zsidókról ír egy **Dr. Vete-rán** nevű szerző. Megtudhatjuk, hogy a város kikötőjében szombaton szünetel a munka, nincs hajóforgalom, mert a hordárok, a kikötői dolgozók zsidók; üresek a kávéházak, zárva vannak az üzletek, a hétköznapi ruhákat ünneplővel felcserélő emberekkel telnek meg a sétányok. Ugyanez történik a zsidó ünnepeken, amelyek közül a leglátványosabbak szukkot napjai. Ilyenkor minden család sátrat állít magának a folyóparton vagy egy dombon.

„S felhangzanak a régi zsidó-énekek, a panaszos dallamok, amint ezeket még az ösök énekeltek, mikor ki-üldözték őket kincses Hiszpaniából, Andalúzia tejben-mézben folyó mezeiről...”

Amikor kevesebb volt a hely, mint az érdeklődő... **Szabolcsi Miksa** 1909. szeptember 27-én számol be az **Egyenlőség** című lapban a Dohány utcai zsinagógában megtartott ros hásánái és jom kippuri istentiszteletekről, örömmel állapítva meg, hogy a zsinagóga fennállása óta most először maradtak szabadon a padso-rok közötti közlekedőutak. Az addigi tapasztalat ugyanis az volt, hogy az ilóhelyek tulajdonosai sokszor nem

tudták megközelíteni helyüket az egymás hegyén-hátán tolongó állóje-gyesek miatt. A hitközség ügyelt rá, hogy ne adjon el annyi állójeget, amely ilyenféle, ráadásul biztonsági szempontból is kifogásolható túlszó-foltságot okoz. A már bent áldogálók azonban megszervezték, hogy kijut-tassák a jegyeket a kint várakozók-nak, így néhány tucat jeggyel néhány százan léptek be. Ennek az lett a kö-vetkezmenye, hogy csak az ilóhelyek tulajdonosait és bérliót, valamint a meghívottakat engedték be. Mivel so-kan magukkal hozták gyermekeiket is, becslés szerint így körülbelül öte-zren jelentek meg a zsinagógában az említett ünnepek egy-egy napján.

Hernádi Miklós **A zsidó vice vi-lágképe** című könyvében (2014, Gondolat Kiadói Kör Kft.) szó esik a belépőjegy árát megspórolni akarók-ról. Idézem:

„A belépőjegyes nagyünnepi isten-tisztelet már elkezdődött, amikor odalohol egy zsidó a zsinagóga csu-kott ajtajához, és be akar menni. A samesz karon ragadja: – Megállj! Van belépőjegyed? – Én nem az isten-tiszteletre jöttem, hanem csak egy üz-leti hírt kell sürgősen közölnöm a só-gorommal, aki odabenn imádkozik. – Rákacsint hamiskásan a samesz, és ezt mondja: – Ne tagadd, te ganef (gazfickó), te imádkozni jöttél!”

Ronald S. Lauder: Ez az értékek és civilizációk harca

Az Északi Igazságügyi Miniszterek Tanácsának minapi ülésén **Ronald S. Lauder**, a Zsidó Világkongresszus (World Jewish Congress – WJC) elnöke felszóltotta Svédországot, Norvégiát, Finnországot, Dániát és Izland kormányait, hogy fokozzák a zsidó közösségek biztonságát.

Ronald S. Lauder, a Zsidó Világkongresszus elnöke felszólalásában hangsúlyozta: sürgősen szükség van a rendőri védelem finanszírozásának tartós növelésére, tekintettel a régióban növekvő antiszemitizmusra. Ki-

jelentette: az Izrael-ellenes előité-letek és retorika megkülönböztethe-tetlen az antiszemitizmustól, és sürgősen foglalkozni kell velük, mi-vel az északi zsidó közösségek sze-rint ez a mai antiszemitizmus forrása.

A világ azt várja az északi orszá-goktól, hogy példát mutassanak a li-berális, demokratikus értékek védel-mében. Ezt kell tenni minden északi polgár érdekében, ez az értékek és

civilizációk harca. Az északi nemze-tek kulcsfontosságú pillanatokban van-nak, amikor zsidó közösségeik bi-ztonságáról és védelméről kell gon-doskodniuk – mondta Lauder.

Mivel New Yorkban hamarosan megkezdődik az ENSZ Közgyűlése, Lauder felszóltotta a regionális kor-mányokat, hogy álljanak a történe-lem jó oldalára. Hozzátette:

Remélem, nem dőlnek be a hazu-ságoktól, amikor Izrael-ellenes ja-vaslatok kerülnek elő az ENSZ-ben, amelyek még csak meg sem említik az Izraelt ért támadásokat. Remélem, hogy az önköri országai azt teszik, ami helyes, és ellenük szavaznak.

A Zsidó Világkongresszus azért hívott össze találkozót az északi zsi-dó közösségeknek, hogy megvitás-sák az antiszemitizmus növekedését, különös tekintettel az október 7-i ter-rortámadások utóhatásaira és a zsidó intézmények fokozott biztonságának szükségességére.

(Forrás: Zsidó Világkongresszus – WJC)

vezetői tapasztalatokkal. Az első be-szélgetés ingyenes. www.hotan.hu, honi@t-online.hu

Szociális alapítvány keres meg-bízható munkatársakat havonta ösz-szesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Életjáradéki szerződést kötnék idős úrral, hölgygel. Középkorú, megbízható, leinformálható. Hívjon bizalommal. 06-70-7777-005.

Gyűjtő venne saját részére bé-lyeggyűjteményt, postai képes le-velezőlapot. 06-20-522-5690, 06-1-322-8439.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungo-ras.hu

APRÓ- HIRDETÉS

Műfogorrógzítés miniimplantá-tumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.dr.viragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Egyéni és társas vállalkozások könnyebben boldogulhatnak, ha van megfelelő jövőképük. Ennek össze-állításában tudok segíteni rendkívüli

Több mint 17 ezer egyszázalékos felajánlást kaptak a zsidó vallási szervezetek

Csak a MAOIH esetében csökkent némiképpen az szja 1%-os felaján-lások száma a tavalyihoz képest.

Nyilvánosságra hozta a NAV a 2024-es szja 1%-os felajánlásokat, amelye-ket a technikai számos vallási szervezetek kaptak. Idén a zsidó felekezetek számára 17.132 fő ajánlotta fel adója egy százalékát, ami összességében 207.786.522 forintnyi felajánlást jelent.

Egy kivétellel az összes érintett szervezet esetében valamelyest emelke-dett az elmúlt egy évben a felajánlások száma, csak a Magyarországi Auto-nóm Orthodox Izraelita Hitközség (MAOIH) regisztrált némi csökkenést a ta-valyi adathoz képest.

2024-es szja 1%-os felajánlások zsidó vallási szervezetek számára

Mazsihisz: 12.785 felajánlás (163.592.709 forint)

EMIH: 2569 (25.125.495)

Szim Salom: 537 (5.975.214)

Kőszegi Zsidó Hitközség: 489 (4.723.528)

Bét Orim: 407 (4.977.254)

MAOIH: 345 (3.392.322)

NAPTÁR

Október 16., szerda	Tisri 14.	Erev szukkajsz
Október 17-18., csüt.-péntek	Tisri 15-16.	Szukkajsz 1-2. Gyertyagyújtás: 5.32
Október 19., szombat	Tisri 17.	Szombat kimenetele: 6.34
Október 23., szerda	Tisri 21.	Hajsánó rábó (este erev smini áceresz)
Október 24., csütörtök	Tisri 22.	Smini áceresz Mázkir (este erev szimchász tajró)
Október 25., péntek	Tisri 23.	Szimchász tajró
Gyertyagyújtás: 5.19		
Október 26., szombat	Tisri 24.	Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 6.23
November 1-2., pént.-szomb.	Tisri 30. - chesván 1.	Újhold, Gyertyagyújtás: 4.08 Szombat kimenetele: 5.12

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó

Hitközségek Szövetsége

(székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)

Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter

Szerkesztésért felelős személy:

Kardos Péter

1075 Budapest, Síp u. 12.

Te lefon/fax: +36-1-413-5537,

+36-1-322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő: Kardos Péter

Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető

az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUHB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk

intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, törledés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

PrimeRate Kft.

ISSN 0133-1353

Isten sátra Jeruzsálemben

A félelmetes napok komor áhitatát követően fordulatot vesz a zsidó közhangulat, és nagy örömmel megyünk a következő (sátoros) ünnep, a szukkot elibe. Ezt, amelynek hivatalos neve (az imakönyvben) örömlük évadja (zmán szimchátenu), és amely egyike a három zárandóünnepnek, valóban igazi, szívbéli vígsággal ünnepeljük, annak ellenére, hogy el kell hagynunk lakásunkat, és egy olyan ideiglenes sátorban kell laknunk, amely jó, ha egy erősebb fuvallatra nem dől össze.

A sátoros ünnepet a négy növényből álló ünnepi csokor jellemzi. Ezek a citrusgyümölcs (etrog); a pálmaág (luláv), a mirtuszág (hádász) és a fűzfaág (áráv). Ezekre naponta mondvánk áldást, és a hatodik napon, a hosáná rábbái körmenetben, hét ízben körülviszük a templomban.

Bölcséink az ünnepi csokor négy összetevőjében szimbolikát láttak. Ezek a zsidókat jellemezik – mondták –, akik között van mindenféle ember. Akárcsak az etrog, amelynek jó íze és illata van, vannak olyan zsidók, akikben megtalálható mind a tudás (Tóra), mind jó cselekedetek.

A luláv is a zsidókra hasonlít: gyümölcsének, a datolyának, jó íze van, de illata nincs. Így vannak zsidók, akikben van töratudás, de nem tűnnek ki jó cselekedeteikkel.

Ugyanez a helyzet a mirtuszággal is, amelynek nincs íze, de jó az illata. Így vannak olyan zsidók, akik tudásban nem jeleskednek, de sok jót tesznek embertársaikkal.

Végül is a negyedik összetevője a csokornak, a fűzfaág, amelynek sem az íze, sem a szaga nem tűnik ki semmi különössel, azokra a zsidókra hasonlít, akik nem tanultak, és nem is tesznek semmi jót. Ezért mondta az Örökkévaló: köttessenek egy csokorba, és így kiegészítik egymást, vagyis

Meá Seárim

az „együtt” kifejezi a zsidó szolidaritást, a kölcsönös felelősségvállalást (Vájikrá rábbá, 30, 11 és Psziktá dráv Káháná, 27, 9, kis eltérésekkel).

Bölcséink definíciója szerint a sátoros ünnep egy „könnyű micvá”, amelyet minden nehézség nélkül mindenki be tud tartani. Olyannyira könnyű, hogy a talmudi parabola szerint még a gojok is megirigyelték, és hajlandónak mutatkoztak azt betartani.

A talmudi tanmese így szól: Az idők végén (a Messiás eljövetele előtt) jönnek majd a világ népei, és ők is követelik jussukat a túlvilági üdvösségből. Mondja nekik az Örökkévaló: „Aki szorgoskodik szombat előtt, vagyis viselkedésével előkészítette magát a túlvilági életre, az eszik szombaton.” Magyarán: mindenki azt eszi, amit főzött magának. . .

(A hasonlat a szombattal azért idevágó, mert ahogy szombaton nem szabad főzni, és így a finom sábeszi ételeket pénteken kell előkészíteni, ugyanúgy a túlvilági üdvösségért „meg kell dolgozni” megfelelő viselkedéssel, és nem lehet az utolsó pillanatban, amikor a Messiás már kopog az ajtón, felugrani a robogó vonatra).

Világ Ura – érvelnek majdan a gojok –, hát nekünk adtad a Tórát, hogy most számon kérd tőlünk?! A zsidóknak adtad, nem nekünk! Mit tehetünk volna? Mi háborúztunk, városokat építettünk, pénzt vertünk – mindezt azért, hogy a zsidók nyugodtan és zavartalanul foglalkozhassanak a Tórával. És különben is, Világ Ura, tetszik hozzá a gojok hamiskás mosollyal, köztünk mondván, a zsidók mindig megtartották a Tórát?

Erre az utóbbi évről nehéz az Örökkévalónak válaszolni, ezért azt mondja a panaszkodóknak (akik kérik, hogy most, visszamenőleg, megkapassák a Tórát, és ígérnek annak betartását): Na jó, van egy könnyű micvám, a szukká, az ünnepi sátor, menjetek, és tartsátok be!

Mennek is, mindegyik épít magának egy sátrat a háza tetejére. Nagyon szép és nagyon jó. De amikor kisüt a nap és nagy meleg lesz, mindegyik újszülött sátorlakó felrúgja a sátrát, és pánikszerűen menekül belőle, mintha soha ott sem lett volna (Ávodá Zará trakt. 3-4 alapján).

Miért jom kippur után?

Miért pont jom kippur után kell felállítanunk az ünnepi sátrat? – kérdi a Midrás. Hiszen a Tóra indokolása szerint az egyiptomi kivonulás után ültek a zsidók sátrakban (3. Mózes, 23, 43), és ez tavasszal volt, nem ősszel.

Azért – hangzik a válasz –, mert ros hásaná (újév) az ítélet napja. Amikor az Örökkévaló törvényt ül a világ népei felett. Tíz nappal később, jom kippurkor, megpecsételi az ítéletet. Mi pedig nem tudjuk, mire ítéltünk, és ez lehet, ne adj Isten, akár száműzetés is. Ezért sátrat csinálunk jom kippur után öt nappal, és száműzetünk lakásunkból; ezt az Örökkévaló olybá veszi, mintha részünk lett volna a babilóniai száműzetésben (Psziktá d'óráv Káháné 29).

Szukkot első napjának haftarájában Zechárjá próféta apokaliptikus jóvendőlését olvassuk az „idők végéről”, amikor a világ népei nagy harcot vívnak Jeruzsálemben, és mindenki – aki életben marad! – elismeri az Örökkévaló mindenhatóságát. Ennek utána a népek elzárandokolnak Jeruzsálemben, és ott megünneplik a sátoros ünnepet (Zechárjá-Zakariás. 14, 16-17).

Jeruzsálem kapcsolata az ünnepi sátorral közismert. Az alábbiakat a Zsoltárokról írt speciális Midrásban találjuk:

„Ismert az Örökkévaló Júdeában, és Izraelben nagy a neve. És lón Sálémben (Jeruzsálemben) sátra, és lakhelye Cionban” (Zsoltárok, 76, 2-3).

Mit jelentsen az, hogy „sátra Jeruzsálemben”? – kérdi a Midrás. Válasza: A világ teremtésekor az Örökkévaló épített magának egy szukkát (sátrat) Jeruzsálemben, és abban így fohászodott: Vajha úgy lenne, hogy a fiaim (mármint a zsidók) szót fogadnának nekem, és nem kellene lerombolnom a Szentélyt. . .

Miután pedig a sok vétek miatt a Szentély mégiscsak romba dőlt, az Örökkévaló így fohászodott: vajha eltűnne a rossz ösztön, mely bűnbé viszi fiaimat, ők pedig megtérnének, hogy siettetessem a harmadik Szentély felépítését. . . (Sochér Tov, 76).

Naftali Kraus

Kötelesség a 21. századra

(Folytatás az 5. oldalról)

nek látok arra, hogy mi mindenre képes az ember – jó és rossz értelemben egyaránt.

Ezt Máté Gábor összeállítására teljes mértékben megmutatta.

Goebels titkárnője, Brunhilde Pomsel néhány szavával kezdődött. „Nem, nem vagyok bűnös. Egyáltalán nem. Miben lennék az?” És tényleg: miben? Aztán ezt is mondja: „Amikor aztán láttam azokat a fényképeket a tömegsírokról, hirtelen felébredtem. De azért az mégsem a mi bűnünk volt, végtére nem is tudtunk róla. És soha nem is lesz az én bűnöm.” Később mégis pontosít: „Az egyetlen bűnünk az ostobaságunk volt, ezt beismerem, a nép buta és tudatlan volt. . .” És kijelenti: „Az ostobák mindig is követni fogják a hamis vezéreket. . .”, sőt hozzáteszi: „. . . aztán keservesen megfizetnek érte, velünk együtt.” Igen, valahogy így. Bizonyos dolgokat azért tesznek meg, mert megtehetik. Bizonyos dolgok azért történnek meg, mert megtörténhetnek.

Olykor csak egyetlen mondat vagy néhány bekezdés ütött szíven. Konrad György írja: „Ha az embert fegyveresek kísérik, tanulságos nézni a szembejövő ismerősök arcát.” Amikor a legkevésbé sem látni, hogy ők ismerősök. Kimaradni, meghúzódni, hallgatni, kussolni, abból nem lehet baj.

Debreczeni József a *Hideg krematórium*ban felidézi, hogy a teheronatról egy erdőnél leszállították őket: szükség lehet végezni. Két nap után. „Száz meg száz ember rohanna bukdácsolva a kijelölt szűk térség felé. . . Idősek, fiatalok, asszonyok, lányok, aggastyánok, férfiak, kamaszok. A csendörök arcán „egyetlen vonás sem mozdul. Nem emberek. Nem azok már a guggolók sem.” Hol lép ki valaki, hol lépünk ki a civilizációból, mikor lépünk át a határát? És hát hol is a határ?

Számomra a legmegrendítőbb Edith Eva Eger művének, *A döntés-*

nek két részlete volt, nyilván **Bánsági Ildikó** mélyen átélt felolvasásának köszönhetően is. „Holnap reggel meghalunk – terjed a szóbeszéd” – kezdődött az egyik. Ültem ott a harmadik sorban és próbáltam elképzelni, milyen az, amikor efféle szóbeszéd terjed. Hogy „holnap reggel”, tehát már csak egy éjszakánk van. El lehet az ilyesmit képzelni? Én nem vagyok rá képes. Csak ámultam, hogy a fiatal lány – emlékszik vissza az érett nő –, nem szűnt meg fiatal lánynak lenni. „Megtapasztaltam a vágy apró csillagait, de most már sohasem érezhetem a beteljesülésüket, az egész megígért, fénylő csillagrendszer. Most ezt siratom itt, a Halállépcsőn.”

A másik részletben Edith Eva Eger arról ír, hogy egy férfi emberhúst eszik. Mert annyira éhes. Ő is az, de erre képtelen lenne. „És mégis ennem kell. Ennem kell, vagy meghalok. Az összetaposott sárból fű nő ki. A fűszálakra bámulok, látom, hogy különböző hosszúságúak és árnyaltúak. Fűvet fogok enni.”

És a közeli mellett ott a nagyotál, doktor Nyiszli Miklós pontos, szenttelen leírása az auschwitz krematóriumról. Ennek a felolvasásában mindhárom színész, Bánsági Ildikó, **Görög László** és Máté Gábor is közreműködött, talán meg kellett osztani a súlyt. Előtte is, utána is zenét hallottunk, ahogy még néhányszor a szövegek között, **Móser Ádám** harmonikázott, saját muzsikáját játszotta. Zene nélkül az este sokkal nyomasztóbb lett volna. Így időnként felcsillant valami szépség. Ahogy a versekből is, minden komorságuk dacára. Borbély Szilárd, Gergely Ágnes, Rónay György, Vas István művei arról hoztak hírt, hogy a művészet felszámolhatatlan. És Radnótié, persze. A *Hetedik ecloga* minden magyarul beszélt közös kincse. *Mondd, van-e ott haza még, ahol értik e hexametert is?* – erre a sorra utalt a cím.

Nem is olyan könnyű kérdés.

D. Magyar Imre

Fesztiváli tudósításunkat következő lapszámunkban folytatjuk.

Sóletfesztivál Miskolcon

Ez is megvolt.

Hosszas töprengés után úgy döntöttünk, idén is megrendezzük a Miskolci Sóletfesztivált, a tavalyi első után a másodikát. Hogy miért gondolkodtunk? Csak azért, mert a tavalyi támogatóink elpártoltak tőlünk. A zsidó múzeum baráti körének tagjai viszont nagyon kapacitáltak, hogy idén is legyen. Mivel hamarosan beköszöntött a zsidó újév, és az őszi ünnepek követték egymást, ezért az előző vasárnapra szerveztük a csolentos, flódnis majális. Imádkoztunk, legyen kegyes hozzánk az időjárás; ha hideg van is, legalább ne ázzunk. Mint írtam, a tavalyinál rosszabbul ne sikerüljön. Az égiek meghallgattak. A kép magáért beszél. Telt ház volt, és jó ötletnek bizonyult az előrendelés, akik a babhoz flódnit is kértek, megkapták. Sajnálom azokat, akiknek nem jutott a finom zsidó süteményből. Fontolgatom, hogyan kárpótoljuk azokat, akik emiatt csalódtak. A sólet mennyiségét jól bekalibráltuk, és a nekünk dolgozó kácsok – a vendégeink szerint – most is kitétek magukért.

A Color Klezmer Band zenekar Markovics Zsolt főrabbiával csodálatos hangulatot teremtett. Ki tudja, mikor lesz ismét ilyen klezmerzenés vonatkozású zsinagóga udvarán, mint most volt. Zsolt főrabbi úr megénekelte a vendégeinket, öröm volt látni, ahogyan a velem egykorú fiatalok teljes erőbedobással csápoltak. A múlt évhez képest sok új látogatónk volt, ők kérdezték,

hogy értesülhetnek a rendezvényeinkről. Majd feliratkoztak a hírlevelünkre a zsidó múzeumban, ahol most is félszázan tekintették meg a tárlatot és a felújításra váró zsinagógánkat. Ezúttal külön köszönöm médiatámogatóinknak a hírverést, az Északnak és a Miskolci Naplónak meg a Borsod24 portálnak, valamint az összes helyi rádióknak. Mindannyian hírt adtak az eseményről, és még több képpel prezentálták, hogy az igazat mondtam.

Ki ne felejtsem, a hitközség tagjai egy emberként szervezték, végezték a dolgukat. Óriási munkát végeztek a sátrak felállításától a rendezvény teljes lebonyolításáig, mindannyiuknak jár a köszönet.

Szántó István

SPÁNN GÁBOR

Telemarketing

Ez a történet annyira bizarr, hogy úgy gondoltam, mindenképp meg kell osztani. Feleségemmel hallgatolagos megállapodásunk van arról, hogy ha megszólal bármelyikünk telefonja, és abban egy közvéleménykutatató jelentkezik, akkor udvariasan, de határozottan elküldjük azzal, hogy mi semmi ilyesmiben nem veszünk részt. Az igazán bosszantók a telemarketingesek hívásai. Ilyenkor már az ajánlat elején közbevágunk, hogy köszönjük, nekünk mindenből már kettő van. Bár a múltkor én erős kísértést éreztem, mert annak ellenére, hogy a telefonomat bemutatkozva veszem fel, egy kedves hölgy a nevét bemondva ingyenes méhnyakrákvizsgálatot ajánlott. Kíváncsi lettem volna, hogy ha erre igent mondom, mekkora cőreszbe kerül.

Ami viszont nemrég történt, az engem is a telefonhoz szögezett. Jött egy hívás, és egy férfihang rögtön köszönés után elkezdte mondani, hogy tudja, hogy zsidók vagyunk, és közelednek a főünnepeink, nem kérünk-e ros hásanára új gyertyatartót, gyertyát, ünnepi étkezéshez kidusopoharat, de ugyanígy kapható nála tálesz, mezüze, és ha van kisgyerekek, bizonyára jól jönne egy trenderli. Én hosszú szünet után válaszoltam:

– Azt nem is kérdezem, hogy honnan tudja a számomat, és főleg azt, hogy zsidók vagyunk, csak feltételezem, hogy ön is az, és valahonnan ismer.

Mire az illető felnevetve azt válaszolta:

– Az, hogy a számát honnan tudom, üzleti titok, kb. olyan, mint a kínai kölcsön kamata. Azt, hogy zsidók-e, csak találgattam, és én magam egy sváb gyerek vagyok. Vidéken nőttem fel, és egész családom, valamennyi felmenőim kereskedők, szatócsok voltak. A falumban éltek zsidók, gyakorolták is a vallásukat, épp ezért nagyapám a boltjában kútyúrú mellett menórát is tartott. Nos, én megörökölttem ezt az affinitást, és tudom, hogy amiket felsoroltam, azok egy vallását gyakorló zsidónál mind szent kegytárgyak.

Én megkérdeztem:

– Ha ilyen jó az üzleti érteke, akkor miért a legkisebb lélekszámú felekezet híveit tekinti vevőkörének? Miért nem próbálkozik pl. a katolikusoknál, akiknek rengeteg kegyeszerre van szükségük?

– Próbálkoztam én, uram, mert magam is hívó vagyok, de az egyik plébános azt felelte, hogy csak a püspök úr által kijelölt sógoránál vásárolhat. Remélem, önnek nincs kegyeszeres rokona. . .

Elmondtam neki, hogy véleményem szerint nagyon tiszteltetném, hogy folytatja ősei hivatását, és tulajdonképpen áttételesen segít bennünket, zsidókat abban, hogy vallásunkat a hagyományoknak megfelelően gyakorolhassuk.

– Én most köszönöm szépen, nem kérek semmit, mert gondos feleségem minden ünnepünk valamennyi kellékét megörökölte felmenőtől, de megígérem, hogy kártyapartnereim között keresek olyan zsidót, aki vallásos is, és ha megadja a számát, ajánlani fogom. Gondolom, a többi történelmi egyház ünnepeinek rekvizitumait is árulja, és ismerőseim körében ez ügyben is magát fogom ajánlani.

Már búcsúzni akartam, amikor ő még megszólalt, és félénk, halk hangon hozzátette az eddigiekhöz:

– És ha netán megrögzött ateista van a baráti körében, kérem, tessze, hogy a guminókre most nálam akció van év végéig.